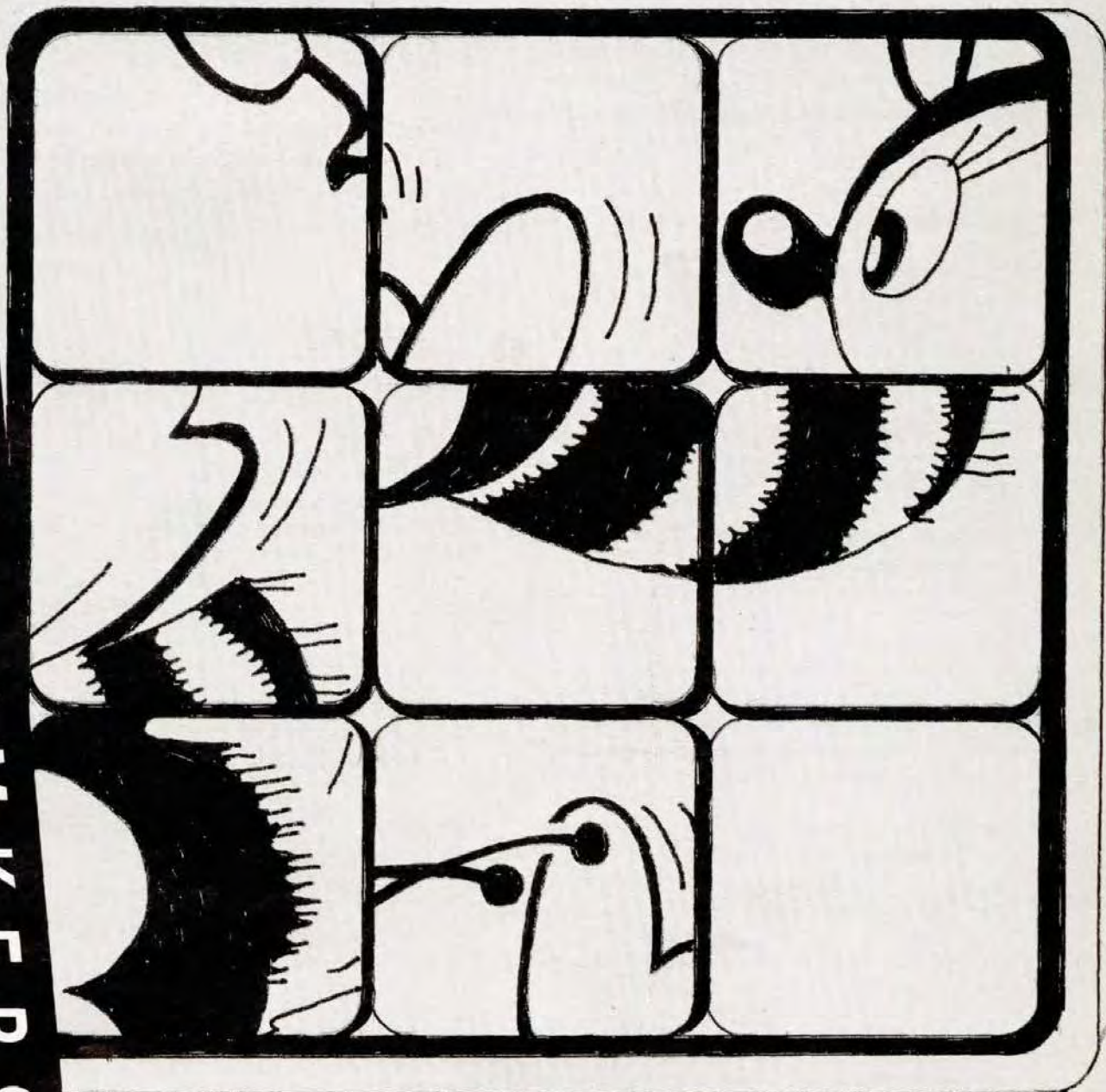

Uitgave: de Imkersbond ABTB, de Imkersbond van de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de ZLTO, en de VBBN

9-7/8
juli-augustus
2000

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKERS

bijen

Van de redactie

Maandblad voor imkers ISSN 0926-3357
Jaargang 9, nummer 7/8, juli/augustus 2000

Uitgegeven door de Imkersbond ABTB, de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Bond van Bijenhouders Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) en de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland (VBBN)

Hoofredacteur mw. M.L. Boerjan

Redactie M.J. van Iersel, R.H. Molenaar en A. Vermaas

Vaste medewerkers mw. N. de Jong, O. de Kat, A.M. Kuypers, A. Neve, Chr. Smeekens en K. Zoet.

Redactiesecretaris mw. M.J.E.M. Canters

Postbus 90, 6720 AB Bennekom Telefoon 0317 42 24 22

Telefax 0317 42 41 80 E-mail bijenhuis@tip.nl

Serveraansluiting VBBN zoemlijst: listserv@lifenet.nl

Stuur een E-mail naar bovengenoemd adres, met vermelding in de onderwerpregel en de body van het bericht:

Subscribe VBBN_ZOEM-L

Homepage VBBN: <http://www.tip.nl/users/bijenhuis>

Financiële administratie

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg, telefoon 013 583 63 50

Bankrelatie RABO-bank Tilburg,

rekeningnummer 18.52.12.077, ten name van 'Bijen'.

Postbanknummer van de bank 10.88.813

'Bijen' verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de 15e van de maand (de juli- en augustusnummers worden gecombineerd).

Opplage 7.600

Tarieven voor handelsadvertenties: op aanvraag bij de redactiesecretaris.

Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod':

f 20,- per 20 woorden, elk extra woord f 0,50

Betaling bij opgave.

Alle in 'Bijen' gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs. De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie en dan met bronvermelding.

Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk zes weken vóór de datum van verschijning aan de redactiesecretaris worden opgestuurd. Tekst bij voorkeur op een diskette insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's.

Vormgeving en opmaak Grafisch Atelier Wageningen

Druk Drukkerij Modern b.v., Bennekom

De langste dag is gepasseerd als ik de drukproef voor het juli-augustusnummer op foutjes naloopt. In dit nummer wordt u uitgenodigd voor de opendag op de ambrosiushoeve, leest u over de bestrijding van de varroamijt en over het verwijderen van wespennesten en wordt u geconfronteerd met de vraag: 'kunnen afgedankte hommenvolkjes een bron van AVB besmetting zijn'. In het verenigingsnieuws vindt u informatie over de voortgangsbesprekingen met betrekking tot de mogelijke vorming van één imkersorganisatie.

Ik wil echter toch vooral uw aandacht vragen voor een aantal activiteiten die door verschillende subverenigingen zijn georganiseerd. Op de eerste plaats een wedstrijd in Zuidlaren: 'welke imker laat zijn bijen de laatste raat uitbouwen'. Ten tweede viert de Imkervereniging Venray haar 75-jarig bestaan met de opening van een bijenstal in het Zoo Parc Overloon. De organiserende subverenigingen hopen dat deze publiekstreckende activiteiten nieuwe leden aantrekken.

Marleen Boerjan

Inhoud

Zambia.....	Jan J. Speelziek en Ad Vermaas	195
Bijenplant.....	Arjen Neve	198
Van heinde en ver.....	Otto de Kat	200
Nieuws van de Ambrosiushoeve.....	Christ Smeekens	201
Van imker tot imker.....	Ko Zoet	202
Oost-Duitse imker zoekt contact.....		203
Imkerervaringen.....	Frans Roskam	204
Antwoord uit de praktijk.....	Mari van Iersel	205
Imkerpraktijken.....	Mari van Iersel	206
Korte berichten		
De langste straat van Zuidlaren.....	Gerrit Freije	208
Mogelijke bron van besmetting.....	Peter Elshout	209
Bijengif en Reumatoïde artritis (3).....	G.L. Vermeer	211
Drachtplanten.....	M.E.C. Verspaandonk-Schrijvens	213
Wespen bestrijden.....	Ab Kuypers	215
Imkervereniging Regio Venray 75 jaar.....	J.H. Kamps	216
Verenigingsnieuws		
Bedrijfsraad 2000.....		217
VBBN:Algemene Ledenvergadering 2000.....		218
VBBN:Even voorstellen.....		219
ZLTO: Van de bestuurtafel.....		219
In memoriam Cees Havermans.....		220
Familieberichten		221
Kalender		221
Cursussen		222
Vraag en aanbod		223
Adressen		223

Bij de voorplaat: tekening door Jeannette van der Aa

Zambia, land van was en honing

Jan J. Speelziek en Ad Vermaas

In het februari-nummer van Bijen schreef ik (J.J.S.) een reisverhaal over Zuid-Afrika. Wat me daar ondermeer opviel was dat dat zo'n insectenarm land bleek te zijn. Uitgezonderd in de Kaapprovincie, had ik daar nauwelijks honingbijen gezien. Maar dat voor imkers teleurstellende beeld geldt lang niet voor alle landen in zuidelijk Afrika. Dat bleek uit gegevens over Zambia. Mijn bevindingen daaruit zijn aangevuld door Ad Vermaas, iemand die drie jaar in Zambia woonde en werkte, en daar zelf ook bijen hield.

Ideaal klimaat, goede dracht

Zambia is een groot land, met 21 keer Nederland nog iets groter dan Frankrijk en de Benelux samen. De ligging op een hoogvlakte 10 à 15 graden ten zuiden van de evenaar zorgt ervoor dat er voor de bijen een ideaal klimaat heerst: heel veel zon (ook in de regentijd duren de buien er niet al te lang) en temperaturen die een groot deel van het jaar tussen 20 en 30 °C liggen. Voeg daarbij de uitgestrekte bossen met prima drachtmogelijkheden, en het zal duidelijk zijn dat het Zambiaanse landschap de honingbij heel wat te bieden heeft.

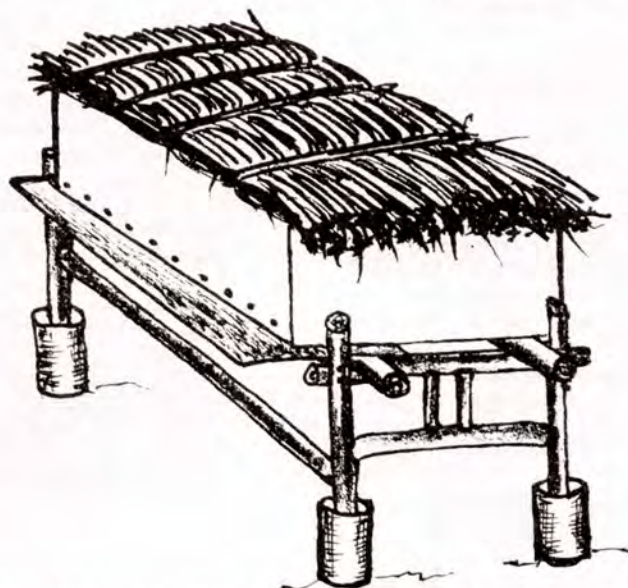
En inderdaad heeft de bijenteelt al eeuwenlang een plaats in de Zambiaanse plattelandssamenleving.

Voor een klein deel betreft dat nog het 'honingjagen'. Maar veel belangrijker is het houden van bijen in kasten of andere woningen. De bijenwoningen zijn gemaakt van materialen die lokaal voorhanden zijn. Soms is dat hout, maar vaak ook boomschors, riet of riet vermengd met klei. Ook wordt wel gebruik gemaakt van een uitgeholde, grote kalebas. Meestal wordt zo'n bijenwoning dan opgehangen tussen palen of in een boom. Dat ophangen vermindert de overlast van mieren en een boom zorgt tevens voor voldoende schaduw en zo voor een gelijkmatige temperatuur. De plaatselijke imkers blijken vaak uitstekend op de hoogte van de mogelijkheden die de natuur in die streek biedt en ook van de manier waarop de inheemse honingbij (*Apis Mellifera Adansonii*) zich daaraan heeft aangepast.

Toplattenkast

Een apart onderdeel van het Ministerie van Bosbouw stimuleert de bijenteelt. Zij bevorderen het overgaan naar de zogenaamde toplattenkast. Dat is een ca. 1 m lange kast waarin geen complete raampjes, maar alleen toplatten worden gegeven. Die toplatten zijn gedompeld in was of zijn voorzien van een klein strookje voorbouw.

Er passen zo'n 30 raampjes naast elkaar in een kast. Men wekt dus niet met stapelkasten, maar met een

'Tanzanian Top Bar Hive' op een modelstandplaats met extra bescherming tegen de zon. Let op de vele kleine vlieggaten en de blikjes met olie rond de poten tegen de mieren.

uitbreiding naar de zijkant. Dit omdat de Adansoni de gewoonte heeft om de honing naast het broednest op te slaan.

Er is een kasttype waarbij de zijwanden taps toelopen (het Keniaanse type) en één met loodrechte zijwanden (Tanzaniaanse type). De laatste is eenvoudiger te maken, maar de eerste heeft het voordeel dat de bijen de raat niet vastbouwen aan de zijwanden. In plaats van een vliegpleet zijn er vaak een aantal kleine vlieggaten. Dan is de woning voor de bijen gemakkelijker te verdedigen tegen indringers. Kunstraat wordt niet gegeven. De bijen hebben een enorme bouwdrift en de was is een zeker zo profijtelijk artikel voor de imker als de honing.

Voorts is de bijenafstand verschillend van de onze.

Omdat de Adansoni een kleinere bij is, is de afstand in natuurlijke bouw niet 35-38 mm, maar 31-34 mm. Men zorgt er daarom voor dat de toplatten 32 mm breed zijn, zodat die direct tegen elkaar geschoven kunnen worden.

Naast de al genoemde verschillen tussen onze bijen en de honingbijen daar, zijn er nog een aantal opvallende zaken die een Nederlandse imker vreemd voorkomen. Het betreft onder andere het jaarverloop en het verschijnsel van absconding. En verder werkt een imker daar heel anders dan hier, omdat hij niet aan zwermverhinderend doet en te maken heeft met heel andere natuurlijke voorwaarden. Die verschillende aspecten zullen hieronder nader worden belicht.

Absconding

Adansoni-bijen zijn van nature migranten. Regelmatig komt het voor dat een heel volk de woning verlaat, om kilometers verderop helemaal opnieuw te beginnen. Absconding (letterlijke betekenis: stilletjes ervandoor gaan) is dus iets heel anders dan zwermen. Bij absconding verlaten alle volwassen bijen de kast, met achterlating van het eventueel nog aanwezige broed en de honing. Dit verhuisgedrag kan worden veroorzaakt door allerlei stressfactoren, zoals een uitblijvende dracht, watergebrek, bosbranden, een inval van mieren of van de honingdas (zie verder). Absconding is dus steeds een 'overlevingsgedrag'. Ook onzorgvuldigheid van de imker kan een oorzaak zijn. Bijvoorbeeld een te ruwe behandeling, of wanneer de bijenwoning onvoldoende beschaduwde is. Ook praktijken die bij ons heel gewoon zijn, zoals bijvoorbeeld het reizen, of het houden van bijen in stapelkasten (wordt wel toegepast in commerciële imkerijen), leiden tot meer absconding.

Jaarverloop

Door de ligging van Zambia op zo'n 10 à 15 graden

ten zuiden van de evenaar is er jaarlijks zowel een droge tijd (mei tot oktober; vrijwel de hele dag zon) alsook een regentijd (november tot april; regelmatig een bui, maar daartussendoor veel zon). In het 'koudste' deel van het jaar (mei tot juli) wordt het toch elke dag nog meer dan 20 °C. Zo op het oog zou er dus voor de bijen geen reden zijn voor een broedstop. Toch is er tweemaal per jaar een tijd dat de koningin niet legt: in november-december en in mei-juni. Bij nader inzien is dit een goede aanpassing aan de omstandigheden, niet zozeer aan het klimaat, maar wel aan de dracht. De twee belangrijkste nectarbronnen bloeien namelijk aan het eind van de droge tijd (half augustus tot oktober) en aan het einde van de regentijd (maart-april). Zie ook onder het kopje dracht. Enkele maanden voor zo'n nectardracht begint het volk het broednest op te bouwen. Dit maakt het volk rijp om te zwermen (vaak net voorafgaand aan de dracht). Zo'n zwerm kan dan tijdens die dracht nog voldoende voorraad opslaan om de schaarsteperiode daarna te overleven. Het achterblijvende volk (de zwermen zijn vrij klein; het merendeel van het volk blijft achter) vermindert z'n broedactiviteit tijdens de dracht en kan een flink surplus aan honing opslaan. Tijdens zo'n broedperiode is uiteraard stuifmeel nodig. Rond januari zorgt vooral de *Eucalyptus* daarvoor, in de droge tijd zijn het veelal bloeiende kruidachtige planten en lokaal ook citrusaanplant.

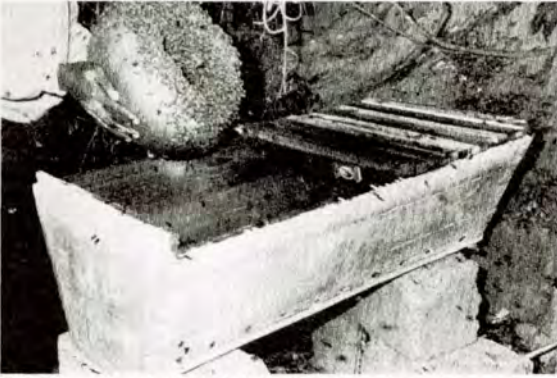
Zwermlokken

Men werkt nauwelijks in de volken en doet ook niet aan zwermverhinderend. In plaats daarvan worden zwermen gelokt in zogenaamde lokkastjes. Dat is de geëigende manier om aan nieuwe volken te komen. Men gebruikt vrij kleine kastjes met daarin toplatten, ingesmeerd met wat was en eventueel propolis. Tijdens de zwermperiode (februari-maart en augustus) worden die geplaatst op plekken die aantrekkelijk blijken voor zwermen, zoals een open plek in het bos, een stapel verkoold hout, of een termietenheuvel. Sommige bleken een uitstekend 'gevoel' te hebben voor een goede plaats van zo'n lokkastje. Of dat louter berustte op ervaring, of dat er ook nog een fijnzinniger voelen meespeelde, heb ik (A.V.) niet kunnen achterhalen.

Wanneer er een zwerm in het lokkastje zat, wachtte men totdat zich daarin een broednest had gevormd, voordat het geheel in een grotere kast werd gedaan.

Agressief?

Afrikaanse bijen hebben een slechte naam wat betreft hun steeklust. In de praktijk blijkt dat allemaal nogal

Een zwerm wordt uit de kalebas in een toplattenkast gedaan. Let op de vele kleine vlieggaten van de kast.

mee te vallen. En ook hebben de imkers hun werkwijze erop afgestemd. Ten eerste wordt het werken in de volken vrijwel beperkt tot het honingogsten. En omdat die honing aan de zijkant van het broednest zit, behoeft men daarvoor niet de hele kast door te kijken.

Verder kiest men de tijd rond zonsopkomst, omdat de bijen dan het rustigst zijn. Zelf (A.V.) heb ik als bescherming nooit meer gebruikt dan alleen een kap. En ik kende zelfs mensen die geen enkele beschermende kleding hadden. Die werkten dan bij voorkeur zonder kleren(!) om te vermijden dat bijen tussen de kleding kropen.

Rook wordt wel algemeen gebruikt. Men maakt daarbij creatief gebruik van wat er voorhanden is: bladeren rond een kern van smeulende twijgen, of een bepaald soort bladeren boven smeulende houtskool.

Dracht, honing en was

Bij de dracht in Zambia nemen de cultuurgewassen (o.a. zonnebloem en citrus) slechts een ondergeschikte plaats in. Veel belangrijker zijn de uitgestrekte bossen. Vooral delen van de noordwest-provincie zijn een bijenparadijs met als de twee belangrijkste nectarbronnen de verschillende soorten van de *Brachystegia* en die van de *Julbernardia*. De eerste bloeit aan het einde van de droge tijd (half augustus tot half oktober), de ander aan het einde van de regentijd (april).

Een zwerm die kort voor zo'n hoofddracht is afgekomen, heeft van de eerste dracht alle honing voor zichzelf nodig. Bij de tweede dracht is zo'n volk dan zoveel sterker geworden dat dit wel een honingogst kan opleveren. Men moet dan denken aan hoeveelheden van 20 à 30 kg.

De honing wordt gewonnen door de raten te persen. Een deel wordt verkocht, een ander deel gebruikt om

er een gegiste honingdrank van te maken.

De was wordt gezuiverd en vindt uiteindelijk zijn weg naar het buitenland. Voor de bijenhouder levert die was zeker zoveel op als de honing.

Belagers

In Zambia heeft de imker te maken met andere belagers dan waarmee wij vertrouwd zijn. Behalve de mieren gaat het ook om de honingdas. Deze dieren eten niet alleen van de honing en het broed, maar verstoren ook het volk zodanig dat absconding vaak het gevolg is.

De imker moet bij het plaatsen van z'n kasten dus niet alleen rekening houden met voldoende schaduw en water, maar ook iets preventiefs doen tegen deze indringers. Het ophangen van kasten hoog in bomen en het insmeren van de draden met vet zijn zulke maatregelen, maar afdoende is het lang niet altijd. Vooral de honingdas is heel slim en moeilijk tegen te houden.

Maar ook wat dat betreft heb ik (A.V.) veel kunnen leren van de inventiviteit van de Zambiaanse imkers.

Reclameprentje met Italiaanse bijen, uit een serie litho's met honingbijenrassen. Begin 20ste eeuw.

Europese blazenstruik (*Colutea arborescens*)

De Europese blazenstruik is heel geschikt voor beplanting van plantsoenen en is daar tussen ander struikgewas een opvallende verschijning. Opvallend door zijn grote opgeblazen vruchten die al tijdens de bloeiperiode aan de plant verschijnen. Maar het zijn niet alleen de vruchten die de charme aan de struik geven, ook de bloemen doen hun best op te vallen en bijen en andere insecten kunnen van het resultaat genieten in de vorm van stuifmeel en nectar.

198 Bloeit op eenjarig hout

Deze bijenplant is een van de 27 soorten van het geslacht Blazenstruik (*Colutea*), dat tot de Vlinderbloemenfamilie (Fabaceae) behoort. Het geslacht heeft zijn verspreidingsgebied liggen op het noordelijk halfrond, en wel in Eurazië en Noord-Afrika. De Europese blazenstruik hoort van oorsprong thuis in het gebied rond de Middellandse Zee en is reeds in de zestiende eeuw in cultuur gebracht. In ons land worden nog twee verwante soorten toegepast voor plantsoenbeplanting: de Oosterse blazenstruik (*Colutea orientalis*) en de bastaard *Colutea x media*, die is ontstaan uit een kruising van de Europese en de Oosterse blazenstruik. Ze zijn alle bladverliezend en goed bestand tegen onze winters. De Europese blazenstruik stelt maar weinig eisen aan de bodem. De plant vertakt zich al laag bij de grond en kan in cultuur een hoogte van vier meter bereiken. Wie dit te hoog vindt, kan met een snoeischaar de plant in bedwang houden, want zij verdraagt het snoeien heel goed. Wat de bloei betreft, doet verjonging de plant bovendien goed, want de bloemen verschijnen aan het eenjarig hout. De bladen zijn geveerd. Aan een blad zitten 9-13 omgekeerd eironde blaadjes.

Honingmerk op bloemkroon

In juni vangt de bloei aan en die kan voortduren tot in september. De bloemen staan in trossen van 6-8 stuks in de oksel van de bladeren. De bloemkroon is geel en bestaat uit een vlag, twee zwaarden en een kiel, de karakteristieke vorm van de bloemen van de familie. De vlag heeft een ronde vorm en heeft aan de basis rode streepjes die bezoekende insecten helpen om het centrum van de bloem te vinden. Een dergelijke tekening op de bloemkroon wordt ook wel het honingmerk genoemd. In de kiel zitten de stamper en

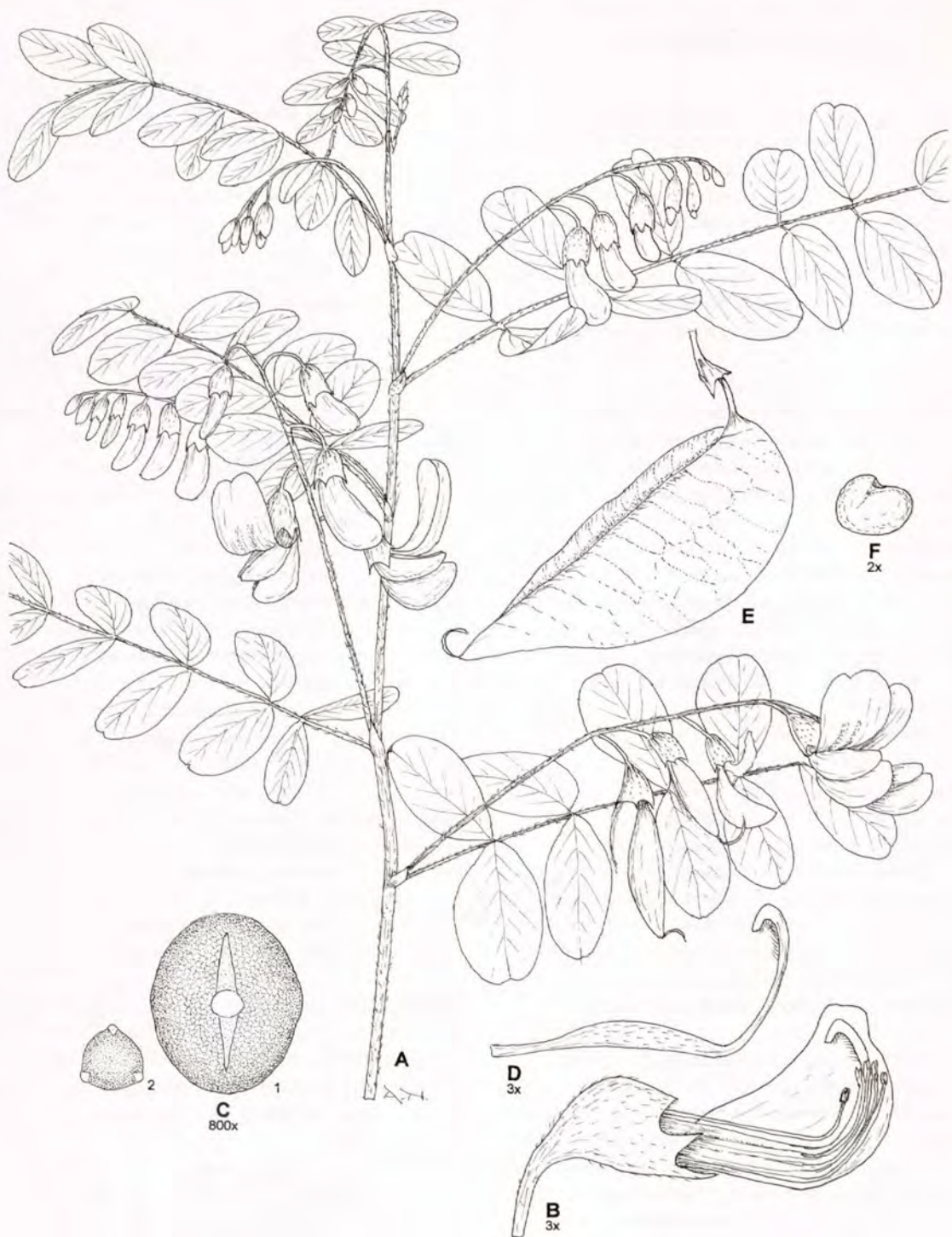
de meeldraden geborgen. Reeds voor het ontluiken van de bloem, als hij nog in knop zit, gaan de helmknoppen open en wordt het stuifmeel boven in de kiel gedeponereerd. De stijl, die iets boven de meeldraden uitsteekt, is aan het einde omgebogen en voorzien van een borstelige beharing.

Bloemenbezoek

Bij het bloemenbezoek landen bijen meestal op de zwaarden en de kiel. Door het gewicht wordt de kiel omlaag gedrukt en komen stuifmeel en stempel naar buiten en in aanraking met de onderzijde van de bij. Om stuifmeelkorrels op de stempel te kunnen laten kiemen, moeten de papillen op het stempeloppervlak eerst beschadigd worden. Daar is niet veel voor nodig want het gebeurt al wanneer de stempel met een bezoekende insect in aanraking komt. Blijft die beschadiging uit dan vindt er geen bevruchting plaats. Na het insectenbezoek komt de kiel weer op zijn oorspronkelijke plaats en omsluit weer volledig de stamper en de meeldraden. De nectar wordt aan het begin van de meeldraden afgescheiden en in de ruimte tussen meeldraden en stamper vastgehouden. De meeldraden vormen samen een kokertje doordat de helmknoppen voor een deel met elkaar vergroeid zijn. Het kokertje is aan de bovenzijde niet gesloten want één van de 10 meeldraden staat los van de andere. Door die open zijde kan nu de nectar worden opgenomen. Hommels gaan ook langs een andere weg dan de officiële nectar halen, ze maken een gaatje opzij in de bloemkroon dichtbij het nectarium. Honingbijen maken daarvan een dankbaar gebruik.

Opgeblazen vruchten

De plant heeft haar naam te danken aan de vorm van de vrucht. Tijdens het rijpen van het zaad groeit de wand van het vruchtbeginsel verder uit en vormt zich binnen een gas waardoor de vrucht als een ballon wordt opgeblazen. Je zou het wel verwachten, maar die opgeblazen vruchten dienen in het geheel niet voor de verspreiding der zaden. De vruchten blijven echter aan de struik vastzitten en vergaan op den duur waardoor het zaad vrijkomt. De Europese blazenstruik laat zich heel goed door zaad vermeerderen.

Europese blazenstruik (*Colutea arborescens*)

A in bloei staande tak; B bloemkelk en doorgesneden kiel met meeldraden en stamper; C stuifmeelkorrel (tricolporaat): 1 equatoriaal, 2 polair; D stamper; E vrucht; F zaad.

Hoe vullen we een tekort aan volken aan?

De 'Arbeitsgemeinschaft der Institute für Bienenforschung' is faliekant tegen de import van bijen uit landen buiten Europa, ook als er een gezondheidsverklaring bijgevoegd zou zijn. Aldus verklaarde de voorzitter van de werkgemeenschap Prof.dr. J.H. Dustmann in onder meer het Deutsches Bienen Journal (2/2000). Volgens Dustmann moeten op de loer liggende bijenvijanden als bijvoorbeeld het Kashmir-virus (Azië), de bijenkastkever *Aethina tumida* (VS), uitzonderlijk virulente stammen van de tracheeënmijs *Acarapis Woodi* (VS) en terugkijkend natuurlijk de Varroa voor alle imkers een waarschuwend teken zijn.

Het invoeren van 'vreemde' bijen kan zeer nadelige gevolgen hebben. Bijenhoudend Europa heeft al genoeg problemen met ziekten en parasieten (Varroa, vuilbroed, kalkbroed, virussen) waar de imkers hun handen vol aan hebben. Gelukkig zijn er voldoende recepten om deze kwalen te bestrijden, maar import van bijen uit verre landen lost niets op.

Dustmann stelt voor in Duitsland, voor die imkers die een eventueel tekort aan bijenvolken weer aan willen vullen, effectief werkende vermeerderingsinstituten op te richten en die dan de nodige ondersteuning te geven.

Maar het kan ook anders

Wat dit laatste betreft is Karl-Arnold Eickmeyer het niet met Dustmann eens (DBJ 3/2000). Laat het toch aan de vrije concurrentie van de imkers zelf over, vindt hij. Zo'n officieel instituut leidt maar tot allerlei bureaucratische geboden en verboden om nog maar niet te spreken over het kiezen van het zogenaamde juiste 'ras'.

Met een beetje nostalgie in zijn verhaal denkt Eickmeyer terug aan de goede oude tijd van de korfimkerij toen jaarlijks duizenden zogenaamde 'naakte' volken, gekweekt in de Noord-Duitse heidegebieden, verkocht werden aan imkers in het zuiden van Duitsland. In het algemeen waren naakte volken heidevolken zonder ratenbouw. Ze werden vaak gebruikt om volken die door de 'Tannentracht' verzwakt waren te versterken. De heideimkers hadden de gewoonte slechts ongeveer een derde van hun volken in te winteren. De rest werd afgestoten en verkocht. Zo'n naakt volk woog meestal twee kilogram. Om dat gewicht te bereiken werden vaak enkele volken bij elkaar gevoegd. Dat had ook nog

het voordeel dat er weinig klachten kwamen omdat nu ieder volk een goede (of zelfs jonge) koningin had. In die tijd had vrijwel iedere dorpsbewoner in de heidegebieden bijen. Beroepsimkers trokken na de dracht van huis tot huis en stootten de boventallige volken die niet ingewinterd werden af; zwaar werk, Eickmeyer spreekt van 'Knochenarbeit'. De heidebijen, een kruising van rassen, waren robuust en vitaal. Ziekten kwamen nauwelijks voor. Met jonge bijen (de oude bijen overleefden in het algemeen de heidedracht niet), nieuwe raten en een jonge koningin gingen de volken de winter in. Vraag je aan die enkele korfimkers die er nog zijn waarom de handel in naakte volken (en voorzwermen) nauwelijks nog een rol speelt dan zal je als antwoord krijgen dat het aan de bijen ligt waarmee we tegenwoordig moeten werken. De huidige bij is niet meer zo vermeerderings- en zwermvlustig als de vroegere heidebij. Dat geldt zowel voor Carnica- als Buckfastvolken.

De tijd van verkoop van naakte volken en voorzwermen is hoegenaamd voorbij. Wij moeten andere methoden toepassen om ons volkenbestand op peil te houden. Eickmeyer doet een beroep op de lezers die ervaring hebben met een praktisch toepasbare, dus eenvoudige, methode daarover te schrijven. Wij hebben, zo besluit hij zijn artikel, in Duitsland goed opgeleide imkers, we hebben twintig instituten die zich met bijen en de imkerij bezig houden, we hebben een actieve imkersorganisatie en een zeer goede imkerspers. Dat moet toch een goede basis zijn om kleinere of grotere verliezen aan volken weer te compenseren? Als we moeten kiezen tussen importeren of vermeerderen in het eigen land dan geven we zonder aarzelen de voorkeur aan het laatste.

Voor de 'heinde-en-ver-schrijver' was het bovenstaande aanleiding om nog eens dat aardige boekje van Speelziek over de korfimkerij door te bladeren. Die imkers van vroeger deden het zo gek nog niet. En dat zelfs zonder (twintig!) bijeninstituten.

Open dag Ambrosiushoeve op 9 september

Op zaterdag 9 september 2000 is van 10.00 uur tot 16.00 uur de jaarlijkse open dag van de Ambrosiushoeve.

Door de Ambrosiushoeve zullen de volgende onderwerpen worden gepresenteerd:

- Onderzoek van bijenziekten, de Ambrosiushoeve als servicecentrum voor de bijenhouderij.
- Varroa en onderzoek naar methoden voor duurzame bestrijding.
- Bestrijding van Amerikaans vuilbroed.
- Demonstratie onderzoek resistentie van Varroa tegen Apistan.
- Bestuivingsonderzoek.
- Bestuivende insecten in de boomgaard.
- Repellency-onderzoek.
- Overzicht van het lopende onderzoek en het onderzoeksplan voor 2001.
- Op de informatiestand is er gelegenheid om diverse publicaties en onderzoeksverslagen van de Ambrosiushoeve te kopen.
- Videopresentaties over verschillende onderwerpen uit de bijenhouderij en over bestuiving.

De medewerkers van de Ambrosiushoeve zijn graag bereid om deze onderzoeksprojecten nader toe te lichten.

Ook zijn er regelmatig rondleidingen door het drachtplantenarboretum. Deze rondleidingen worden verzorgd door deskundige rondleiders. In het drachtplantenarboretum staan ruim 500 verschillende soorten drachtplanten. Vooral in de vaste plantentuin zijn er dan veel planten in bloei.

De vrienden van de Ambrosiushoeve zullen ook weer present zijn met een informatiestand bij het I.R. Mommers Paviljoen. Zij zullen zoals in vorige jaren weer zorgen voor een natje en een droogje.

De open dag van de Ambrosiushoeve is een goede gelegenheid om kennis te nemen van het onderzoek en de ontwikkelingen in de bijenhouderij en de insectenbestuiving.

De Ambrosiushoeve is te bereiken via de A58 die Tilburg aan de zuidkant passeert. Neem op de A58 afslag Hilvarenbeek en volg de borden 'Beekse Bergen'. Net voordat U bij het parkeerterrein van de Beekse Bergen aankomt ziet U aan de rechterzijde de ingang van de Ambrosiushoeve. Parkeren op het parkeerterrein van de Beekse Bergen. Met het openbaar vervoer kunt U vanaf het station Tilburg Centraal de bus nemen naar de Beekse Bergen.

Tijdens de open dag wordt informatie gegeven over het onderzoek naar bijenziekten.

Hoe het ook kan!

Hoog zomer, dat is zeker. Minder zeker is of het weer zich ook aanpast, al ga je er langzamerhand vanuit dat we 'gewoon' recht hebben op hoogzomerweer met de huidige trend van hogere temperaturen. Het is wel eens anders geweest. Berucht zijn de zomers 1954, 1956 en 1962 waarin de maximumtemperatuur op veel dagen amper de 15 °C haalde met veel wind en regen. Uitgesproken herfstweer dat in juni begon. In het blad 'bijenteelt' uit die tijd, het voormalige Groentje, kwam een rubriek Oogst en Dracht voor, waarin medewerkers uit verschillende delen van het land vertelden over de situatie in hun omgeving. Om in het huidige hoogconjunctuur-klimaatje nog eens met de neus op de feiten te worden gedrukt een korte (verregende) bloemlezing.

Paterswolde: 'We zijn vanmiddag naar de bijen geweest. De heide was uitgebloeid en de honingkamers waren leeg. Een volledige mislukking. 1962 is een mislukt bijenjaar geweest. Het koolzaad was nog vrij goed, maar daarna was het een brok mis. Slecht bevruchte moeren, moerloze volken, voeren en geen honing, dat was het van juni tot oktober'.

Egmond-Binnen: 'Hier aan de kust in Noord-Kennemerland zijn zeer weinig vliegdagen geweest sinds 18 juni met slechts een of hoogstens twee dagen, waarop er mogelijkheid was voor de bevruchting van koninginnen. Van een honingoverschot, van welke planten dan ook is in het totaal geen sprake. Een treurige zomer'.

Nijmegen: 'Door de vele regens en koude dagen brachten de bloemen in de stadstuintjes ook niet veel op. Er moest zelfs nog suiker bijgevoerd worden. Voor zeer velen was 1962 het slechtste bijenjaar dat we ooit hadden. Maar we imkeren verder en met onverminderde zorg gaan we inwinteren en hopen op een beter bijenjaar in 1963'.

Amsterdam: 'Het praktische bijenseizoen is afgelopen, het theoretische treedt aan. Het jaar 1962 gaf geen honing maar wel een grote dosis voldoening, want wij mochten getuige zijn van de moeizame opbloei van onze immen in de verstreken winterse zomermaanden'.

Een dag in april

April had dit jaar een paar mooie dagen voor ons in petto. Volop voorjaar. Op een van die dagen scheen er een flauw zonnetje na een paar uur regen. Het was windstil en het voelde zelfs zwoel aan. Om het voorjaar op te snuiven ben ik even de polder in geweest. Geweldig!

In de lucht talrijke grutto's, volgens kenners meer dan in voorafgaande jaren, die met hun karakteristieke roep de prachtigste capriolen in de lucht beschreven en verder alle andere vogels die je deze tijd in broedgebieden mag verwachten. Je laat het op je inwerken en voelt je herboren. 'Even' naar de bijen gaan zat er niet in vanwege de afstand en dreigende buienluchten, maar je weet hoe het er zal zijn. Tijdens de eerste inspectie op 17 april heb ik het aantal volken van vijf teruggebracht op drie. Een volk had al tien raten broed over twee bakken verdeeld, die zijn samengevoegd in een bak en daarop moerrooster en lage honingkamer. Gelijke aanpak bij het broed van twee andere volken. De overblijvende twee volken kwamen tot 11 raten broed en die moesten dus worden verdeeld over twee broedkamers, ook gevolgd door moerrooster en honingkamer. Vanwege ruim twee weken vakantie vanaf 24 april krijgen de twee volken op ene broedkamer een tweede broedbak vlak voor vertrek. Dan zijn de honingkamers al in gebruik genomen door de aanvankelijk beperkte ruimte. Ik beveel de bijen beleefd aan deze in gebruik te houden en te vullen met heerlijke voorjaarshoning. Bij die laatste inspectie krijgen alle volken gelijk een darren kunstraat.

Na de langste dag

Terugkomend op de hoogzomer-situatie van dit moment, de bijen laten zich niet om de tuin leiden. De dagen worden korter en dat betekent dat een groot deel van de verzamelde nectar wordt bestemd voor wintervoedsel. Door de eeuwen heen hebben ze zich dat gedragspatroon eigen gemaakt, ware het niet dat de imker daar anders over denkt. Waar geen najaarsdracht is worden de honingkamers eind juli afgenomen en begint de imker met voeren. In gebieden met najaarsdracht wordt deze laatste handeling naar voren geschoven. Zelf pas ik de regel toe dat voor 10 september de volken klaar zijn voor het afvoeren. Laat, maar het is nu eenmaal niet anders en een mogelijk nadeel is me nooit opgevallen. Voorheen bestond mijn najaarsdracht uit een enorme hoeveelheid *Symphoricarpus*-struiken in de groenstroken en alles wat tuintjes in de woonwijk in de aanbieding hadden. De bijen stonden op twee broedkamers en op het rooster een lage honingkamer. Tegenwoordig is de struikheide de late drachtbron. Bij het begin van deze dracht wordt het volk teruggedrongen op een broedbak met minimaal 8 raten broed en op het rooster de lage honingkamer.

Het is een voortdurend balanceren tussen te weinig ruimte en daardoor optredende zwermneiging en het op tijd afnemen van verzegelde raathoning. Als het weer de eerste twee weken van de heidebloei meewerkt is het een wonder wat de bijen allemaal klaar spelen. De 'lust' tot bouwen, voor de raathoning, wordt later duidelijk minder. Na het afnemen van de honing komt een broedbak met zes (bij voorkeur) natte leeg geslingerde raten op de bodemplank en daarop broedbak twee met broed, stuifmeel, honing. Natuurlijk betekent deze manier van werken voor de bijen een extra inspanning want het suikerwater moet worden ingedampt en verzegeld. Om het geweten te sussen hebben imkers altijd met een ernstig gezicht verklaard dat door deze manier van inwinteren de oude afgewerkte bijen zijn verdwenen op het moment dat de wintertros zich vormt. Een weldaad dus voor het volk, dank zij de imker. Netjes toch? De hoeveelheid open broed wordt minder en de vrij komende cellen worden geleidelijk gevuld met wintervoer. Geen vuiltje aan de lucht, hoewel...

Subsidie

De afdeling Amstelland heeft het voor elkaar gekregen via een subsidie de CD-rom 'Wondere wereld van de honingbij' aan docenten van veertig scholen uit de gemeente Amstelveen uit te reiken. Deze geweldige PR-happening vond plaats op hun bijenpark. Wie volgt?

Glijdende tijd

Deze van imker tot imker wordt geschreven in april, volop voorjaar, u leest het in juli of augustus, hoogzomer en we praten over inwinteren. Het kan verkeren. Over dat laatste onderwerp is meer te melden dan u denkt. Ik heb u al eerder verteld over de imkersvereniging Gorssel die in hun clubblad BIJ-stellingen behandelen, zaken belangrijk genoeg om aandacht aan te besteden.

BIJ-stelling 21 luidt: 'Als bijen geen wintervoer meer opnemen, geeft dat de imker geen zekerheid dat het volk naar behoren is ingevoerd'.

Al jaren schrijft imkercollega Gerrit de Maag in 'Het vliegkat' het verenigingsblad van de Zutphense imkers. In het decembernummer van 1994 schrijft hij dat imkers hem meedeelden dat hun bijen geen wintervoer meer opnamen. Gerrits eerste gedachte was dat de bijen dan wel voldoende zouden hebben opgenomen. Toch was hij daar niet zeker van. Hij liep naar de verenigingsstal van 26 meter en trok een van de desbetreffende kasten open. Na grondig onderzoek bleek de voerspleet van het voerbakje te

zijn dicht gekit. Dat moest gebeurd zijn in de perioden tussen twee voerbeurten in. Gerrit leert zijn imkers nu dat ze de voerspleet eerst moeten controleren alvorens het suikerwater toe te dienen. Bij het achter elkaar afvoeren van de bijen treedt dit probleem uiteraard niet op.

Over inwinteren gesproken, leest u ook nog eens Bijen 8/7-8:204 (1999) e.v.

Het weer in juli en augustus

Voor de maanden juli en augustus geldt over de periode 1961-1990 een landelijk gemiddeld aantal uren zonneshijn van 191 en 187 uren, neerslag 70 en 68 millimeter en een maximum temperatuur van 20,7 en 21,0°C. In de vijf achter ons liggende jaren gedroeg het weer zich als volgt:

juli-maanden

Jaar	Zon	Uren	Neerslag (mm)	Max.temp °C
1995	zeer zonnig	(272)	vrij droog	zeer warm (25,5)
1996	normaal		nat	vrij warm (22,5)
1997	normaal		normaal	normaal
1998	somber	(153)	normaal	vrij koel
1999	zeer zonnig	(257)	droog (48)	zeer warm (24,4)

Augustusmaanden

Jaar	Zon	Uren	Neerslag (mm)	Max.temp °C
1995	zeer zonnig	(277)	zeer droog (29)	zeer warm (25,5)
1996	normaal		nat	vrij warm (22,5)
1997	zonnig	(248)	droog (45)	zeer warm (26,0)
1998	normaal		normaal	normaal
1999	normaal		nat (87)	vrij warm

Geraadpleegd

'Bij-praten' Imkersvereniging Amstelland 22(77):4/8 (1999)
Tongeren, F. van, Bij-stelling 21 'De vliegplank' Imkersvereniging Gorssel 6(1):17 (1995)

Oost-Duitse imker zoekt contact

Een bijenteler met ongeveer 50 volken in voormalig Oost-Duitsland wil graag in contact komen met een Nederlandse bijenhouder voor uitwisseling van kennis. Welke bijenhouder heeft hier belangstelling voor? Voor informatie: tel./fax 0521-381505.

Fam. Brouwer, Vledder (Dr.)

Vakantie?

'Kijk! Bijenkasten!' Kent u dat?

Zo rijd je op een of ander binnenweggetje in een mooi vreemd land. Als chauffeur moet je echt even de aandacht bij de kronkelige weg houden, maar je lieve eega, naast je in 't autootje, kan lekker rondkijken. Bij zo'n kreet kun je dan twee dingen doen: Op je rem gaan staan en gauw een stukje achteruitrijden om nog even naar die bijenkasten te kijken (want dat vind je toch eigenlijk wel heel erg leuk!!). Edoch, dan is juist die weg nog al smal en rijdt er net iemand achter je. Dus, niet remmen en doorrijden maar. Wéér geen moer gezien! (Rare uitdrukking eigenlijk! Komt die echt uit de imkerswereld?). De tweede optie is om maar gewoon door te rijden omdat je bij voorbaat weet dat je die kasten zult missen. Alhoewel, het nadeel van die tweede optie kan dan weer zijn dat je eega onderweg wél die bijenkasten ziet en jou maar niet meer waarschuwt omdat je tóch niet kunt of wilt stoppen en dan zie je onderweg helemaal geen bijen meer!

Het enige wat wèl waar is, is dat als je dit meemaakt, je al echt op vakantie bént!

Toch heeft dat soms wel eens heel wat voeten in de aarde om zover te komen!

'Zo, die is gevangen.' Foto: M.L. Boerjan

Vakantie-planning

Toegegeven, het is een luxe-probleem.

Je krijgt wel eens het idee dat die bijen je hele leven regelen, terwijl het voor een belangrijk deel best andersom kan: u, jij en ik bepalen hoe, wat, waar, wanneer die bijtjes van ons iets doen! Alhoewel... Meestal gaan we in april een of twee weekjes weg. Mijn bijen vinden dat goed. De voorjaarsinspectie is geweest en de bijen zitten goed in hun vel/kast. Geen zwermen te verwachten vóór half mei(!??). En dan ben je écht weg en plotseling, opeens, is het prachtig, bloedje warm weer! Heerlijk natuurlijk, want je hebt immers vakantie! Toch bekruipt je dan wel enige ongerustheid: wat zouden die bijtjes, thuis, allemaal uitspoken? Explosieve groei? Vroege zwermen? Natuurlijk heb je een goede oppas. Maar die onrust, daar blijf je dan wel een beetje last van hebben!

Dit jaar is het al helemaal raar met die vakantie! Begin juli moeten we om de een of andere reden beslist thuis zijn. Vóór die tijd willen we erg graag nog met vakantie.

Maar mijn lieve eega (zie boven) wil daarna toch wel even de vakantie-boel opgeruimd zien en het huis op orde hebben. Zij wil op 30 juni weer thuis zijn! Wanneer je zo'n vier weekjes weg bent, ligt de vertrekdag dan dus meteen al vast: 31 mei!

Zwermtijd! Moet ik in de buurt zijn! Heb ik helemaal geen tijd!

Daar ga je dan! Alwéér bepalen de bijen wanneer je weg kunt gaan.

Maar als je er dan even rustig over gaat nadenken, valt het toch wel weer mee.

Begin mei: kunstzwermen maken (het is dan vast wel mooi weer geweest en er zitten vast wel doppen in alle kasten!), wachten op tuters (váák gaan luisteren!). 10 mei is de grote dag: Tuters! Doppen breken! Ja, hoor. In alle drie kasten nieuwe, mooie, grote K's. 20 mei: even kijken of de oude moertjes in de kunstzwermen al weer aan de leg zijn. Ja, hoor. 27 mei: even voorzichtig kijken of de nieuwe moertjes ook al aan de leg zijn. Ja, hoor! Alles zoals van tevoren gedacht, alles zoals je dat hoopt. Toch nog op tijd voor een rustige vakantie. Alhoewel...

Zo zie je maar weer? Even rekenen en alles is te regelen. Zelfs een wat vroeg uitgevallen grote vakantie!

Voeren na de zomerdracht

Het doel van deze rubriek is om imkers te laten delen in elkaars methodes en ervaringen. De antwoorden van deze maand beantwoorden duidelijk aan deze doelstelling. Bijhouden kan op veel manieren. Laat uw collega's delen in uw ervaringen. Zij zitten misschien net op uw praktische en eenvoudige werkwijze te wachten.

De vraag voor de maand juli luidde:

Als de zomerhoning geslinderd is, moet de voedselvoorraad van de bijenvolken door de imker worden aangevuld. Wanneer begint u daarmee?

Voeren na de zomerdracht (1)

Willem de Jong, Lisse

Hiermede wil ik reageren op de vraag wanneer en hoe te voeren na de zomerdracht. Om te beginnen voer ik ruim bij het inwinteren 15 kg suiker 3 op 2 voor half september, onafhankelijk wat de voorraad nog is. Bij de voorjaarsinspectie verwissel ik de bodem en gaat de broedkamer naar beneden met de honingkamer naar boven.

In de meeste gevallen is de voorraad voedsel nog ruim voldoende en neem ik twee of meer gezegelde voerramen uit en verwissel die voor kunsttraat tegen het broednest. De eerste drachtpauze valt in de eerste drie weken van juni en die overbrug ik door of een droog suikerraam te plaatsen of per week een opengekrabd voerraam terug te geven. De zomerhoning oogst ik eind juli, hang de Apistanstrippen in en begin met voeren. Dit doe ik elke dag dat de bijen niet vliegen door slecht weer.

Dit voer krijgen de bijen door een op maat gemaakt plankje op de vliegplank te schuiven met daarop een glazen pot met suikeroplossing. Hiermee ga ik door tot eind augustus. Daarna gaat een lege honingkamer naar onder met daarop de broedkamer en begin ik met voeren. Per twee dagen twee en een halve kilo suiker. Half september is de voorraad opgenomen en zijn de bijen klaar voor de winter.

Van een oude imker uit Den Haag, ik ben zijn naam vergeten, in de begin jaren zestig leerde ik het volgende: Als imker geef je de bijen huisvesting en voedsel net als elk ander huisdier. Als ze het voedsel in de natuur niet kunnen vinden moet je ze helpen door of de bijen te verplaatsen naar een dracht of door bij te voeren. Als de voedseltoevoer in augustus wordt afgeremd door slecht weer zal de broedaanzet

ook afgeremd worden en dat is niet best. Immers, de bijen die in augustus en september geboren worden zijn de bijen die je in maart en april weer tegenkomt. Deze methode pas ik toe sinds 1963 en ik heb nog nooit een volk verloren in een winter. Ook de verdwijnsziekte (???) is bij mij nooit opgetreden.

Voeren na de zomerdracht (2)

Peter Wissershof, Putten

Na de lindedracht slinger ik in de derde week van juli de door de bijen verzamelde honing. Aansluitend start ik het inwinteren. De bijen krijgen vanaf begin augustus elke dag een potje opgeloste suiker in een verhouding van 2 delen suiker en één deel water. Het voeren neemt zodoende 4 à 6 weken in beslag. Als we tussendoor nog een paar weken met vakantie gaan (wat meestal wel gebeurt) duurt het wat langer. In principe hebben de bijen echter halverwege september hun wintervoorraad van ca. 12 kg suiker. Het voeren gaat op deze manier heel geleidelijk en naar mijn mening op een natuurlijker wijze dan met een bak suiker ineens. De bijen blijven in de voerperiode actiever en verzamelen nog wat stuifmeel van klimop en andere laatbloeiërs. De enkele 'heidevolken' zijn uiteraard later, maar het streven is dat ook deze volken eind september hun wintervoorraad hebben.

Deze methode van voeren vereist nauwkeurige administratie. Hierom noteer ik elke dag de gevoerde hoeveelheid suiker zodat ik elk moment weet hoeveel suiker is opgenomen. Het voeren gaat zoals gemeld met potjes. Het zijn potjes met een inhoud van ca. 700 gram opgeloste suiker. De kunststof deksel is voorzien van ca. 8 gaatjes van 1 mm rond. Via de dekplank waar ik 4 of 5 gaten van 10 mm in geboord heb kunnen de bijen bij het omgekeerde potje komen en zodoende de suiker opnemen. De gaten in de dekplank zijn normaal met een stukje karton, dat de bijen vastkitten, afgesloten. Op de dekplank zet ik tijdens de voerperiode een lege honingkamer om roverij te voorkomen.

Vraag voor de maand november

De varroamijt is een ernstige bedreiging voor onze bijenvolken. Hoe staat het bij u met de aanwezigheid en bestrijding van de mijt?

Mierenzuur in de strijd tegen de varroamijt (2)

In Duitse en Zwitserse imkervaktijdschriften is veel te lezen over mierenzuur als middel om de varroamijt te bestrijden. In de vorige aflevering van Bijen heb ik u verteld over een kortstondige bestrijding. Deze keer over een langdurige behandeling met mierenzuur.

De varroamijt kan de mierenzuurdamp minder goed verdragen dan de honingbij. Als er te weinig mierenzuurdamp in de atmosfeer van de bijenwoning aanwezig is, wordt de mijt niet bestreden. Als er teveel mierenzuurdamp is, gaan ook de bijen dood. De hoeveelheid damp wordt door veel factoren bepaald waarvan de imker er maar enkele kan beïnvloeden. Hij kan de hoeveelheid en de sterkte van het mierenzuur bepalen en het soort verdamper. Andere factoren heeft hij minder in de hand. Het gaat dan over de sterkte van het volk, de hoeveelheid open en gesloten broed, de voorraad voer, de afstand tussen verdamper en broednest en de buitentemperatuur. De afstand tussen schadelijk voor de mijt en onschadelijk voor de bijen is tamelijk klein. Deze geringe afstand heeft imkers doen zoeken naar allerlei manieren om het mierenzuur in een goede dosering te laten verdampen. Dat heeft geresulteerd in allerlei soorten verdamper. De ideale verdamper is blijkbaar nog niet gevonden.

De Nassenheider Verdunster

De werking van een verdamper hangt vooral af van de wijze waarop de verdamping verloopt. De Nassenheider Verdunster (verdunsten = verdampen) is zo geconstrueerd dat de hoeveelheid mierenzuur in het voorraadvat geen invloed heeft op de verdamping. Het werkt op de manier van een drinkwatervoorziening voor vogels in een volië. Een soort omgekeerde fles met onderaan een kleine uitstroomopening. Er komt zoveel water uit als er door de vogels wordt opgedronken. Bij de meeste verdamper wordt de hoeveelheid zuur die verdampt minder met het dalen van de hoeveelheid mierenzuur in de verdamper. Bij de Nassenheider Verdunster komt er zoveel mierenzuur vrij als er door verdamping verdwijnt. Daardoor wordt een constante verdamping bereikt, ongeacht de hoeveelheid zuur in de 'fles'. De verdamper wordt geleverd met een grote en een kleine lont (een stukje boardkarton), zodat enige aanpassing aan de buitentemperatuur mogelijk is. Pas bij het in het volk plaatsen van de verdamper wordt

de lont aangebracht. Daardoor komt de verdamping geleidelijk op gang. Het bijenvolk krijgt de gelegenheid eraan te wennen en blijft rustig. De Nassenheider Verdunster wordt naast het eerste broedvrije raam naast het broednest gehangen. Bij plaatsing van een tweede verdamper in de onderbak, komt deze aan de andere kant van het broednest. Op de verdamper is een schaalverdeling aangebracht zodat men kan controleren hoeveel zuur er in een bepaalde tijd verdampt is.

Wat is er van deze verdamper te verwachten?

Bij elke toepassing van mierenzuur moet de imker een beetje aan kunnen voelen of de omstandigheden gunstig zijn voor het inzetten van mierenzuur. Bijenvolken gedragen zich verschillend, omstandigheden zijn per streek en per bijenstand verschillend. Daardoor is er geen overal geldend recept te geven. Uit diverse vergelijkende onderzoeken komt de Nassenheider Verdunster als de beste uit de bus. In het najaar van 1998 heeft men in Duitsland de werking van deze verdamper nog eens uitgebreid onderzocht. Enige resultaten van dit onderzoek vindt u hieronder. De proef liep in 1998 op 5 bijenstanden met ongeveer 10 volken per stand. Op één bijenstand van 22 september tot 1 oktober en op de overige standen zelfs van 10 tot 21 oktober. De proef werd uitgevoerd met 85 gram oftewel 76,5 ml mierenzuur van 60% per broedbak. De Nassenheider Verdunster werd naast het eerste broedvrije raam naast het broednest gehangen. Bij plaatsing van een tweede verdamper in de onderbak, kwam deze aan de andere kant van het broednest. Er was één stand met een gemiddeld bestrijdingsresultaat van 65% en op de anderen een resultaat dat varieerde van 87% tot 97%. Het onderzoek laat zien dat het inzetten van mierenzuur

Diverse mierenzuurverdamper. Foto: M.J. van Iersel

met de Nassenheider Verdunster bij productievolkten meestal goede resultaten geeft.

Dit onderzoek heeft betrekking op een eenmalige toepassing in oktober. Voor de praktisch toepassing wordt een tweemaalige behandeling voorgesteld:

1. Na het slingeren van de zomerhoning. Zie de vorige aflevering van Bijen. Daarmee wordt de vorming van gezonde winterbijen bevorderd.
2. In september/oktober zoals in dit artikel wordt beschreven om het aantal parasieten in het volk nog eens duchtig te decimeren.

Verdampingshoeveelheid en werkzaamheid

Uit eerder onderzoek is gebleken dat voor een goed resultaat dagelijks minimaal 6 gram (6 g = circa 5,4 ml) mierenzuur per broedkamerbak moet verdampen. De absolute hoeveelheid verdampt mierenzuur is geen maatstaf voor het bestrijdingsresultaat. Bij een verdamping van 9 ml per dag is de werking niet beter dan bij een verdamping van 6 ml per dag. Bij minder dan 5,4 ml per dag is het resultaat onvoldoende. De beste resultaten werden bereikt op standen waar de verdamping gedurende lange tijd constant was. Daar verdampte 5,4 tot ongeveer 9 ml per dag een bak bij een verdampingstijd van 10 dagen. De verdamping moet door de imker gecontroleerd worden. Het is raadzaam om 3 dagen en 7 dagen na het begin van de behandeling een controle uit te voeren. De verdamer kan bij een te snelle verdamping zonder schade voor de bijen, worden bijgevuld. Zonder bijvullen wordt de vereiste tijdsduur niet bereikt. De resultaten tonen aan dat ook een controle op het resultaat op de onderlegger nodig is. In individuele gevallen kan het resultaat onvoldoende zijn.

Invloed van de hoeveelheid broed

Bij een behandeling met mierenzuur moet het volk nog actief zijn. Als er geen broed meer is, is de temperatuur en temperatuurverdeling in het volk niet meer geschikt voor een bestrijding. De hoeveelheid

De Nassenheider Verdunster. Foto: M.J. van Iersel

broed is niet belangrijk. Volken met veel broed lieten eenzelfde resultaat zien als volken met weinig broed.

Warme bouw of koude bouw

De stand van de ramen beïnvloedt de luchtstroming in het volk en de uitwisseling met lucht van buiten en daarmee de verdeling van de mierenzuurdamp. In de proef toonden volken met warme bouw (de raten evenwijdig met het vlieggat) een meer gelijkmatige en wat lagere verdamping per dag tegenover de volken met koude bouw (de raten dwars op het vlieggat). Bij koude bouw is het blijkbaar voor de bijen wat gemakkelijker om de mierenzuurdamp met waaiers naar buiten te werken. Het bestrijdingsresultaat bij warme bouw lag tussen de 93% en de 98%. Bij koude bouw rond de 87,5%. Bij vrijwel elke imker in Nederland staan de ramen in koude bouw. Een minpuntje, gezien vanuit het standpunt varraobestrijding met mierenzuur.

Het materiaal waarvan de kast gemaakt is, hout of styropor blijkt niet van invloed op het resultaat.

Invloed van de omgeving

In dit artikel gaat het over Duitse bijenstanden. Soms wordt wel eens de opmerking gemaakt dat men voorzichtig moet zijn om werkwijzen en resultaten uit het buitenland op Nederlandse omstandigheden toe te passen. Men laat dan achterwege om te beschrijven wat Nederlandse omstandigheden zijn. Het is goed om in dit verband te bedenken dat voor een imker uit Groningen, Maastricht klimatologisch gezien, heel wat meer buitenland is dan Bremen. Bij één bijenstand uit het onderzoek was het resultaat slecht en de verschillen tussen de volken erg groot. De bijenstand daar had veel last van de wind. Bovendien stonden de ramen in koude bouw. De mierenzuurdamp kon daar snel uit de kast verdwijnen.

Schade aan de bijen

Er zijn geen verliezen aan koninginnen gevonden. Dode bijen werden er gedurende de proef slechts in geringe omvang gevonden. Dat varieerde van 2 tot 141 bijen.

Gebruikte literatuur

- Varroatose-Bekämpfungskonzept für Baden-Württemberg: ADIZ 5/98 p. 21, 7/98 p. IV, 8/98 p. IV, 12/98 p. IV.
 Varroatosebekämpfung mit Ameisensäure bei unterschiedlichen Betriebsweisen und Standortbedingungen door Eva Rademacher e.a. in Deutsches Bienenjournal, 9/99 p. 4

De langste straat van Zuidlaren

Periodiek wordt door de subvereniging Zuidlaren van de VBBN een brainstorm belegd om van gedachten te wisselen inzake nieuwe activiteiten die de vereniging levend houden. Dit ook in relatie met de jaarlijks te houden Markt van Melk en Honing op de eerste zaterdag in augustus. Voor leden en bezoekers moet de markt aantrekkelijk blijven en moeten we als subvereniging vernieuwend bezig zijn.

Het navolgende werd op de laatste brainstorm gelanceerd door ons meest (uit)vindingrijke lid, de heer Ben Trip uit Vries. Hij heeft een wedstrijd bedacht voor de leden om onder geconditioneerde omstandigheden de langste raat van Zuidlaren te laten uitbouwen door bijen. Het gaat als volgt.

208

Op 28 april werd op de wekelijkse soosavond in de verenigingsstal een bouw pakketje uitgereikt voor het maken van een éénraams-kastje met glasplat aan de voorzijde. Als raat is alleen een klein stukje voorbouw (kunstraat) aanwezig. Op de achterwand is aan de binnenzijde een centimeterverdeling aangebracht, waardoor ook tussentijds af te lezen valt hoe ver de raatbouw is gevorderd. De maximumlengte is 45 cm. Tevens kan met de bijgeleverde materialen een afneembare tempexomhulling om het kastje ter isolatie van het bijenvolkje worden gemaakt. Aan de bovenzijde is een voeropening aanwezig.

Medio juni ontvingen de deelnemers, liefst 23 hebben zich aangemeld, een plastic koffiebekertje met bijen en een koninginnedop op uitlopen of een koningin. De dop ging samen met de bijen het éénraamskastje in. Voorwaarde was dat op geen enkele wijze door

menselijk ingrijpen bijen aan het kastje mochten worden toegevoegd of toegelaten.

Daarna was de verdere verzorging voor de deelnemers en konden zij hun (groene) bijenvingers laten wapperen. Dagelijkse begeleiding (veel praten helpt vast) lijkt welhaast onontbeerlijk om met het beste resultaat uit de bus te komen. Elke vrijdagavond kunnen tijdens de soosavond op de verenigingsbijenstal de vorderingen worden uitgewisseld. Mocht een kastje al zijn volgebouwd voor de bijenmarkt op 5 augustus, dan dient dat onmiddellijk te worden gemeld bij de organisatie van de wedstrijd. De organisatie is er echter van overtuigd, op basis van uitvoerige berekeningen, dat dit niet tot de mogelijkheden behoort.

Op 5 augustus dient het kastje om 10 uur te worden ingeleverd op de Markt van Melk en Honing. De kastjes zullen daar overzichtelijk op naam worden tentoongesteld voor het bezoekende publiek. De kastjes zullen door een deskundige jury worden gekeurd. Er dient broed in alle stadia aanwezig te zijn en een koningin. Indien aan de voorwaarden is voldaan zal door de jury een prijswinnaar worden aangewezen op basis van de langst uitgebouwde raat. Wij verwachten dat de wedstrijd een publiekstrekker zal kunnen vormen op de Markt van Melk en Honing en dat het de onderlinge binding tussen de leden verder zal verstevigen. Indien het allemaal naar wens verloopt kan de wedstrijd ook voor volgende jaren op het programma worden gezet.

Gerrit Freije, Zuidlaren

Deelnemende imkers bij het in ontvangst nemen van het bouw pakket, als start voor de langste honingraat van Drenthe te presenteren op 5 augustus in Zuidlaren.

Afgedankte hommenvolkjes mogelijk bron van besmetting

Peter Elshout (Werkgroep GPB imkersbond LLTB)

'Zijn de afgedankte hommenvolkjes t.b.v. bestuivingswerk voor de tuinbouw mogelijk de oorzaak van een uitbraak van Amerikaans vuilbroed?'

Bovenstaande opmerking werd door een zwaar gedeprimeerde imker uit het midden Limburgse plaatsje Maria Hoop gemaakt (d.d. 19-4-00). Een imker, koninginnteler en inseminator van bijenkoninginnen, met een vakmanschap, waar menig goede imker een puntje aan kan zuigen. Professioneel, met een uiterste aan hygiëne met vooral veel liefde voor de natuur en zijn bijen. Allesbehalve een knoeier. Maar ondanks dit constateerde hij bij de voorjaarsinspectie bij meerdere volken de klinische symptomen van AVB. Een dag later, op maandag is immers het gemeente huis gesloten, deed hij aangifte bij de burgervader van de gemeente Echt. Acht dagen later werden al zijn volken gedood, in plastic verpakt en in verzegelde toestand naar een verbrandingsoven afgevoerd. Het werk van de R.V.V. en de samenwerking met de imker mag ronduit voortreffelijk genoemd worden.

De bijenvolken van alle collega-imkers die van hem koninginnen hadden, bleken op d.d. 21-4-00 vrij te zijn van AVB (klinisch). Verder onderzoek binnen de schutkring moet nog gedaan worden.

Hoe komen onze bijen aan AVB?

Slapeloze nachten en heel veel prakkiseren over wat hebben we fout gedaan. Nota bene, ook zijn vrouw deelt met hem de passie bijenteelt als een gelijkwaardige partner.

Mogelijk lag het antwoord op de vele vragen op enige honderden meters van hen vandaan. Daar staan koepels met hommenvolkjes voor de bestuiving van de gewassen. De afgedankte hommenvolkjes werden door de teler op de afvalhoop buiten de tunnel gedeponeerd. Deze afgedankte volkjes waren veelal nog voorzien van een deels gevulde plastic zak met vloeibaar voedsel. Zo heeft de imker dit zelf waargenomen.

Geen hommelveek zonder de honingbij

Bij de opkweek van hommenvolkjes worden jonge honingbijen aan de jonge hommekoningin toegevoegd. Dit bespoedigt de ontwikkeling van het hommenvolkje in zijn prilste fase. Ook krijgt zij door

honingbijen verzameld stuifmeel waaraan honing is toegevoegd om het te conserveren. Een klein flesje suiker of honingwater om de voedsel behoefte af te ronden.

Al deze giften uit het bijenvolk kunnen heel wat vragen oproepen.

Hommelveek en... Amerikaans vuilbroed?

- Zijn de bijen, het stuifmeel en de honing, nodig voor de kustmatige teelt van hommels vrij van sporen van AVB?

- Is het mogelijk dat sporen van AVB die mee komen uit een bijenvolk, na de opkweek en ongeveer 4 weken bestuivingswerk nog in die maten aanwezig om een serieuze infectiebron te kunnen zijn?

- Is het vloeibare voedsel waar aan mogelijk honing aan toegevoegd wordt vrij van vuilbroedsporen? Als hier honing aan toegevoegd is, zal dit waarschijnlijk altijd honing zijn van buitenlandse oorsprong. En is waarschijnlijk besmet met sporen van AVB.

Voor wie het nog niet weet. In de grote honing-exporterende landen zoals de VS, Australië en nog veel andere worden antibiotica gebruikt om uitbraken van AVB te voorkomen. De ziekte blijft wel aanwezig maar komt door de antibiotica niet tot ontwikkeling. Een zeer kwalijke zaak. De bijen, de honing, het stuifmeel en wat nog neer zijn wel besmet met levensvatbare AVB-sporen.

- Kan AVB mogelijk ook in een hommenvolk een klinisch ziektebeeld geven?

- Als de bijen van deze imker op de afgedankte hommenvolkjes hebben geroofd, kunnen ze dan een besmetting van AVB opgelopen?

Wie geeft er antwoord op deze vragen?

Nergens heeft de literatuur betreffende honingbijen en hommels antwoord kunnen geven op de vele vragen. Mocht er een verband bestaan tussen de uitbraak van AVB bij honingbijen en de teelt van hommels dan zijn er nog veel meer vragen en nog heel veel werk te doen. Mogelijk een uitdaging voor de Ambrosiushoeve of een ander instituut? Wie weet.

Is besmetting door hommels en/of wespen in de vrije natuur mogelijk?

Geregeld is het als oplettend imker waar te nemen dat hommels pogingen doen om in een bijenkast enig

voer te roven of een thuis komende bij met een goedgevulde honingmaag te molesteert om de inhoud hiervan te laten uitbraken. Veel vaker doen wespen ergens vanaf de maand augustus verwoede pogingen om voedsel te roven uit bijenvolken. Zwakke volken met een te ruime vliegspleet, daar waar de imker geknoeid heeft met suikerwater en volken die een bouwvallige bijenkast vol kieren en gaten kunnen wespen een plaag zijn.

Rovende hommels en wespen kunnen als het bijenvolk besmet is met AVB-sporen hiervan mee nemen in zowel hun beharing als in het geroofde voedsel. Beide insectensoorten hebben in vergelijking tot de honingbij een heel klein vliegareaal. Veelal niet groter dan een halve km van hun nest. Beide insecten hebben geen communicatie met hun soortgenoten over een eventuele voedselbron. Deze rovende insecten hebben honger en zullen de geroofde zoetstof geheel zelf consumeren. Dit geldt zeker voor wespen daar zij geen voedselopslag kennen en alleen maar vlees naar het nest transporteren om de wespenlarven te voeren. Beide insecten hebben een korte levenscyclus van maar enige maanden, waarna

alle inwoners afsterven. Alleen bevruchte jonge koninginnen overwinteren, om in het volgende voorjaar geheel alleen een nieuw startnest te bouwen en een volk te stichten.

Hommelnesten worden in natuurlijke omstandigheden nooit door bijen beroofd. Als een hommelnest in verval is, stinkt het, op hommelnesten paraciterende wasmottenlarven vreten de wasresten onder de nog resterende hommels weg en voedsel voor bijen is erin het geheel niet. Gezien bovenstaande is besmetting van deze insecten uit te sluiten. De honingbij met zijn onstuitbare haaldrift en zijn bijzondere manier van communiceren om een drachtbron te benutten en zijn grote vliegradius zal niet alleen bij een verzwakt bijenvolk het voedsel roven maar ook de mogelijk aanwezige ziektekiemen mee naar huis nemen. Het is dan ook niet denkbeeldig dat een op een vuilnishoop gedeponeerd, door mensen geteeld hommelvek met een voor bijen aantrekkelijke hoeveelheid voedsel wordt beroofd. Afgedankte hommelvekjes bestaan in hoofdzaak uit hulpeloze darren die geen weerstand bieden.

210

bijen

FOTO VAN DE MAAND

Helaas moest ondergetekende na tien jaar deze prachtige lokatie verlaten. Inmiddels heeft hij een nieuwe stal gebouwd, na het reizen naar de heide zijn de bijen op de nieuwe lokatie geplaatst. Foto ingestuurd door Dick Riezebos te Genemuiden.

Bijengif en Reumatoïde artritis (3)

Drs. G.L. Vermeer

Een voorlopig verslag van de enquête over het voorkomen van reumatoïde artritis (R.A.) onder imkers is reeds opgenomen in het decembernummer van 1999 en het februarinummer van dit jaar. Bij mannelijke imkers (Bijen 1999, 8(12): 334-336) lijkt bijengif preventief te werken tegen R.A. en dit geldt mogelijk ook voor artrose. Voor vrouwelijke imkers is deze positieve werking toen niet gevonden. Wel leek er bij de vrouwelijke imkers een positieve werking van bijengif uit te gaan voor de spierziekte fibromyalgie (Bijen 2000, 9(1): 14-15).

De conclusies die uit de enquête getrokken konden worden waren nog voorlopig, omdat de onderzoeksresultaten nog gecontroleerd moesten worden door middel van een aselechte steekproef onder de imkers die niet op de eerste enquête hadden gereageerd. De controlesteekproef is inmiddels uitgevoerd. In dit verslag publiceer ik de resultaten van deze steekproef en kan ik de eerdere conclusies ten aanzien van reumatoïde artritis bevestigen.

In het februarinummer van dit jaar is bij een willekeurige groep imkers het enquêteformulier opnieuw bijgesloten. Het was de bedoeling dat de imkers die nog niet hadden gereageerd het formulier alsnog invulden. Deze tweede enquête, bedoeld als controlesteekproef, is ruimer verspreid dan aanvankelijk was aangekondigd. Bereikt werden 4160 actieve imkers (52%), waarvan 3252 non-respondenten uit de eerste enquête. Hiervan hebben 571 mannen (19,1%) en 50 vrouwen (18,6%) thans wel gereageerd (tabel 1). Dit zijn prachtige getallen waarvoor ik u zeer dankbaar ben.

Ontdekking

Mijn aanvankelijke uitgangspunt, dat er slechts 200 vrouwelijke actieve imkers zouden zijn, is onjuist gebleken. Vele telefoontjes met onder meer regiosecretarissen en de ANI leidden tot de conclusie dat tenminste 640 (8%) van de actieve imkers vrouw is. De nieuw vastgestelde populatie van 7360 mannen en 640 vrouwen beïnvloedt de conclusies in de voorgaande rapportage over de mannen nauwelijks, maar die over de vrouwen zeer aanzienlijk.

Doelstelling

Het doel van de controlesteekproef was de 'voorlopige conclusies' (gepubliceerd in respectievelijk Bijen 1999, 8(12): 334-336 en Bijen 2000, 9(1): 14-15) te bevestigen:

- A Het vaststellen van de verdeling mannen/vrouwen binnen de imkerpopulatie.
Het vaststellen van de response-getallen per categorie.
- B Het nagaan of de 20/80-regel als voorspellend instrument toepasbaar was.
- C Het bepalen van de definitieve cijfers omtrent het voorkomen van R.A. en artrose bij imkers ten opzichte van de landelijke cijfers (EPOZ-TNO).
- D Het vaststellen van uitdovingen van gewrichtsaandoeningen bij imkers, waaronder R.A.

A: Verdeling mannen/vrouwen en response

Uitkomsten eerste enquête

Uit tabel 1 blijkt dat 22% van de mannelijke imkers en 19,8% van de vrouwelijke imkers op de eerste enquête hebben gereageerd. Op de eerste enquête hebben, van de 8000 imkers, in totaal 6253 imkers niet gereageerd (non-response).

Tabel 1: Overzicht van het aantal imkers dat op de eerste enquête reageerden

Populatie	Response 98/99	Non-response 98/99
Mannen (92%) = 7360 minus	1620 (22%) =	5740
Vrouwen (8%) = 640 minus	127 (19,8%) =	513
Actieve imkers = 8000		6253

Uitkomst tweede enquête

Controlesteekproef van februari 2000 is uitgevoerd op 4160 imkers. Dit is 52% van de totale populatie van 8000 imkers (tabel 2).

Tabel 2: Schatting van het aantal niet responderende imkers in de controlesteekproef

Populatie	Response 98/99	Non-response 98/99
Mannen = 3827 minus	22% =	2985
Vrouwen = 333 minus	19,8% =	267
Totaal = 4160		3252

Tabel 3: Percentage respondentent in de controlesteekproef van februari 2000

Non-response 98/99	Aantal	Response (%)
Mannen	2985	19,1
Vrouwen	267	18,6
Totaal	3252	19,1

Conclusie

Zowel de response van de eerste enquête als van de controlesteekproef is zeer goed, en is statistisch bruikbaar.

B: Toepasbaarheid van de 20/80-regel (Pareto)

De 20/80-regel is een voorspellende, statistische methode, volgens de wiskundig-econoom Pareto, waarmee een gerichte enquête met een specifieke vraag uitgewerkt kan worden. Zie voor nadere uitleg van de Paretomethode Bijen 1999, 8(12): 334-336.

Voorkomen van reumatroïde artritis

Bij de steekproef ter grootte van 52% van de populatie vonden we zowel bij de mannen als bij de vrouwen elk 1 R.A.-geval. Aannemelijk is dat bij de overige 48% ook nog 1 geval per categorie zal zitten.

Tabel 4: Voorkomen van R.A. onder mannelijke en vrouwelijke imkers

Resultaat RA	Enquête 1 1999	Steekproef 2000	Totaal
Mannen R.A.	22	1 (+ 1)	24
Vrouwen R.A.	4	1 (+ 1)	6

Het getal () is de waarschijnlijke uitkomst van de 48% die niet opnieuw geënquêteerd is.

Conclusies:

- De Paretomethode mag toegepast worden voor de analyse van de resultaten gevonden onder de mannelijke imkers. De toepassing van de 20/80-regel is verantwoord, omdat blijkt dat in de eerste enquête, ten opzichte van de steekproef, veel mannelijke imkerpatiënten reageerden (aantal 22).
- De toepassing van de 20/80-regel voor de vrouwelijke imkers is minder verantwoord.

Voorkomen van artrose

Uit tabel 5 blijkt dat de 20/80-regel niet mag worden toegepast voor de analyse van het voorkomen van artrose. De oorzaak hiervoor is waarschijnlijk het feit dat de enquête in februari 1999 vooral gericht was op het voorkomen van reumatroïde artritis.

Tabel 5: Voorkomen van artrose onder mannelijke en vrouwelijke imkers

Resultaat artrose	Enquête 1 1999	Steekproef 2000	Totaal
Mannen	93	40 (+40)	173
Vrouwen	15	9 (+ 9)	33

De artrosegetallen zijn verhoogd met de helft van de 'Overige gewrichtsklachten - actief' (zie Analysetabellen)

Conclusies:

De 20/80-regel is toepasbaar bij enquêtes betreffende grote populaties, een eerste response van tenminste 20% en een enkelvoudige geconcentreerde introductie van de vraagstelling.

C: Landelijke cijfers (EPOZ-TNO)

Het voorkomen van R.A. bij mannelijke imkers is 29,3%, en bij vrouwelijke imkers 46,2% t.o.v. het landelijk gemiddelde. Het voorkomen van Artrose bij mannelijke imkers is 29,9%, en bij vrouwelijke imkers is 56,9% ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Met betrekking Fibromyalgie ontving ik 1 melding in deze steekproef; met andere woorden, deze ziekte komt onder de mannelijke imkers nauwelijks voor. Voor de groep vrouwelijke imkers is het aantal 4 ten opzichte van een landelijke cijfer van 30 gevallen!!

D: Uitdoving van gewrichtsklachten

- In de uitdovingsverhouding zijn geen veranderingen te melden.
- In het algemeen is het verhoudingscijfer van uitdovingen onder imkers zeer aanzienlijk beter dan het landelijke cijfer.
- Eén inzender meldde dat hij in de zomer van 1999 een reportage op de Duitse tv heeft gezien over een Pools instituut waar aan reumapatiënten bijengif werd toegediend; een en ander met goede resultaten.

Naschrift

De resultaten zal ik in een rapport samenvatten en doen toekomen aan de 'reuma-wereld' in Nederland en daarbuiten. Wellicht wordt het imago van de bijenhouderij hiermede versterkt. Tot slot dank ik allen die hun medewerking aan dit onderzoek hebben gegeven nogmaals voor hun inzet.

Het drachtplantenarboretum van de Ambrosiushoeve

Mevr. M.E.C. Verspaandonk-Schrijvens

Mieren in het drachtplantenarboretum

In het arboretum van de Ambrosiushoeve ligt al jarenlang een berg van naalden en twijgen en ander materiaal bijeengesprokkeld door een kolonie kale rode bosmieren of sprokkelmieren. Wat U ziet is de bovenverdieping van hun nest. Onder de grond ligt de kelder waarin de mieren zich bij koude kunnen terugtrekken. Vandaag 10 mei 2000 is het een warme dag. De mieren verblijven aan de oppervlakte van het nest. Mieren zoeken altijd de warmte op. Vandaar dat een imker wel eens in het bos op de warme dekplank van zijn bijenkast mierenoccons aantreft. Met wat blad van vlier of boerenwormkruid erop blijven de mieren weg. Ik leg mijn hand op het mierennest en voel de nestwarmte. Mijn hand ruikt naar azijn afkomstig van het gif dat rode bosmieren tegen mijn hand spoten toen zij zich even bedreigd voelden. Angst is overbodig. Anders dan zwarte mieren brengen ze bij het bijten geen gif in en met hun gereduceerde angel kunnen zij niet steken. Het nest in het arboretum wordt in sommige jaren sterk gereduceerd door spechten op zoek naar mierenoccons. Zandloopkevers en mierenleewlarven lusten graag een hapje mier. Weet u ergens een nest van de kale rode bosmier wees er dan zuinig op. De koningin kan wel 25 jaar oud worden. Het is een nest voor jaren kijkgenot. Voor bruidszwermen hoeft u niet bang te zijn. Het nest van deze mierensoort kan meerdere koninginnen bevatten en vermeerderd zich door afsplitsing van dochternesten.

Mieren en honingbijen

De sociale leefwijze van de kale rode bosmier met speciale taken voor koningin, werksters en mannetjes doet sterk aan die van onze honingbijen denken evenals het feit dat elk volk zijn eigen nestgeur heeft. Via mierenpaadjes met een nesteigen geur weten mieren de hun nest snel terug te vinden. Een kolonie kan wel uit 100.000 individuen bestaan en is in staat als zodanig te overwinteren. Anders dan bij honingbijen is de rol bij de bestuiving echter zeer beperkt. Willen bloemen mieren lokken om hun bestuiving zeker te stellen dan zullen ze klein en dicht opeen moeten staan want mierenwerksters kunnen nu

eenmaal niet vliegen. Hiernaast zullen ze niet mogen opvallen voor andere bestuivende insecten en beter geen nectar aanbieden omdat dit vaak mieren afstoot. Van melkkruid bijvoorbeeld denkt men dat mieren een rol spelen in de bestuiving. De productie van nectar buiten de bloemen bijvoorbeeld via de bladklieren van Prunussen trekt juist wel mieren - maar ook honingbijen (bladhoning) - aan. Ze zijn er dol op. Als tegen prestatie zorgen de mieren ervoor dat voor de plant schadelijke insecten als kevers, slakken, rupsen en sprinkhanen worden verjaagd of gedood. Op deze manier reguleren ze net als boswachters de hoeveelheid schadelijke en plaaginsecten. Maar eventuele aanwezige bladluizen worden door hen gekoesterd en beschermd tegen vijanden. Ze prikkelen ze tot het afscheiden van een zoete stof: honingdauw. Het is deze honingdauw welke ook gretig door onze honingbij wordt geconsumeerd en bewerkt tot honingdauwhoning of waldhoning. U ziet mieren en honingbijen gaan prima samen en verdienen zeker bescherming van de imker.

advertentie

00 - BUCKFASTKONINGINNEN

Reintelt Buckfastkoninginnen uit de beste geselecteerde teellijnen geleverd met afstammingsbewijs voor echtheid. Geselecteerd op zwermtraagheid, zachtaardigheid, raamvastheid en hoge honingopbrengst. Nu ook geselecteerd op nosemaresistentie. Alle koninginnen en begeleidbijen met gezondheidscertificaat. Vrij van vulbroed en varroa.

Leveringen tot 1.10. 2000

Eiland-gepaarde koningin: 120 NLG

- verz. inbegrepen.

Stand-gepaarde koningin: 60 NLG

- verz. inbegrepen.

BUCKFAST DENMARK

Keld Brandstrup

Reerslevvej 42,

DK-4291 Ruds Vedby

Denmark

☎ 00 45 58 26 18 10

fax 00 45 58 26 18 40

E-mail: buckfast@internet.dk

Bel, fax of schrijf voor gratis Info-brochure

Kampioenzaadverspreiders

Al zijn rode bosmieren geen kampioenbestuivers, kampioenzaadverspreiders zijn het zeker wel. In een zomer kan een enkel volk wel 36000 zaden verspreiden zoals viool, wilde marjolein, brem en dovenetel. Niet voor niets is het nest in het arboretum begroeid met *Montia perfoliata* (witte of kleine winterpostelein). De zaden bevatten zoete aanhangsels of mierenbroodjes. Mieren zij er dol op en verslepen ze naar hun nest. Zo werken mieren zonder het zelf te weten mee aan het voortbestaan van talloze (zeldzame) (dracht)planten. De witte winterpostelein heeft blaadjes welke als een kom rond de stengel staan en welke in de winter zowel rauw als gekookt kunnen worden gegeten. Dit onkruid mag eigenlijk geen onkruid heten. Het is een prima bodembedekker welke het ook goed doet in de schaduw van bomen. Het is een prima drachtplant voor de honingbij omdat ze vrijwel de gehele lente tot laat in de herfst bloeit. (Op 22 oktober 1998 trof ik haar nog bloeiend aan!) De witte bloemen bezitten bewegende meeldraden welke bij aanraking heel gedoseerd het stuifmeel aan de honingbijen meegeven. Mijn volgende plant in het arboretum heeft ook met honingbijen en mieren te maken.

De gevlekte dovenetel drachtplant voor bijen en mieren

De *Lamium maculatum* (geflekte dovenetel) is een vaste bodembedekker met een lange bloei. In het prille voorjaar is zij belangrijk voor de hommels en de sachembijtjes. De honingmerken op de onderlip wijzen hen de weg. Vandaag voel ik me even een bij en zuig een druppel nectar uit de lange bloembuis. Voor de korttongige honingbij is de nectar onbereikbaar.

De gevlekte dovenetel. Foto: M.L. Boerjan

baar. Toch bezoeken zij vandaag driftig de bloemen maar dan enkel voor het stuifmeel. Ze zullen dit doen tot laat in de herfst wanneer nog een nabloei volgt. De helmknoppen liggen beschermd tegen de regen onder de bovenlip van de bloem welke, in tegenstelling tot andere dovenetelsoorten, ver naar voren steekt. Na bestuiving en bevruchting heeft de kleurige bloemkroon zijn reclamefunctie verloren en valt af. Echter nu gaat de kelk nectar produceren. Dit keer om de mieren te versieren. Zij moeten de rijpe nootjes uit de vruchtkelken verslepen om er de mierenbroodjes af te snoepen. Behalve door uitlopers kan deze plant zich dan ook door zaad makkelijk verspreiden en aldus een fleurig tapijt vormen. Onder de schaduw van de paardekastanje vinden we zowel de gele als de paarse gevlekte dovenetel. Gevlekt slaat op de witte vlekken op het blad waaraan de plant zijn sierwaarde ontleent. Deze vlekken kunnen op inheemse exemplaren echter geheel ontbreken.

Kamperfoelie en honingbijen

U kent vast wel de kamperfoelieplanten welke u te kust en te keur kunt kopen met bloemen in allerlei kleuren om thuis ergens tegenaan te laten slingeren. Tegen de avond beginnen ze te geuren en op te lichten. Het zijn vooral de nachtvlinders welke van de nectar uit de diepe bloemkronen komen smullen. De kamperfoelies van de Ambrosiushoeve zijn echter hele andere soorten. Het zijn struikkamperfoelies. Ze kunnen tot struiken uitgroeien maar ook tot bomen. De bloemen zitten in paren, zijn minder diep en geuren ook overdag. Derhalve zijn ze zeer geschikt voor honingbijen. Ze vinden er stuifmeel en nectar. U vindt hier tientallen soorten. De *Lonicera syringantha* vind ik een bijzonder mooi struikje. De lichtlila bloemen geuren sterk naar sering en de bloei gaat door in de zomer. De *Lonicera maackii* is in dit park uitgegroeid tot een forse boom. Vandaag 10 mei gonst het hierin van de honingbijen. Van dezelfde boom zijn sommige bloemen zuiver wit en andere zalmkleurig. Het geurt er verrukkelijk. Ik kan de verleiding niet weerstaan en zuig wat nectar uit een bloem. Uit aantekeningen weet ik dat de plant op 15 juli 1998 nog steeds bloeide (ondanks dat kamperfoelies over het algemeen voorjaarsbloeiers zijn) en dat de plant als enige kamperfoelie op 20 oktober 1998 nog bessen droeg. De bessen van kamperfoelies zijn overigens prima vogelbessen welke op hun beurt voor de zaadverspreiding zorgen. Honingbijen zorgen over het algemeen voor een betere zaadzetting. Vaak levert dit ook een betere vruchtzetting op. Imkeren is dus indirect ook goed voor onze besetende vogels.

Wespen bestrijden

Ab Kuypers

Van imkers wordt, terecht, algemeen verwacht dat zij verstand hebben van meer dan honingbijen alleen. Niet alleen voor het verwijderen van bijenzwermen, ook bij het vernietigen van wespennesten wordt daarom veelvuldig de hulp van imkers ingeroepen. In veel gevallen valt dit in de categorie 'vriendendienst' of 'burenhulp'. Daarnaast is er een groep imkers die bijna bedrijfsmatig actief is op dit terrein. Nieuwe wetgeving lijkt vooral deze laatste imkers aan te gaan. Wij zetten de zaken eens op een rijtje.

Behalve door bekenden en buurtbewoners worden imkers niet alleen voor het scheppen van bijenzwermen ingeschakeld, ook voor het verwijderen van wespennesten worden zij opgeroepen. Ook lokale overheden zoals brandweer, gemeentewerken en politie maken in sommige gemeenten gebruik van hen bekende imkers. De eerste groep zal zich meestal van niet meer bedienen dan een plamuurmes en een alom verkrijgbaar busje insectengif. De tweede groep van min of meer bedrijfsmatige bestrijders werkt vaak met dezelfde bestrijdingsmiddelen als de echte beroeps. Toen vorig jaar voor de bedrijfsmatig bestrijdende imkers het één en ander leek te gaan veranderen, ontvingen wij de dwingende vraag om goede voorlichting hierover te verstrekken.

De nieuwe regeling

Die nieuwe regeling (Besluit Vakkennis en Vakbekwaamheidseisen), ingegaan op 1 oktober 1999, is een uitvloeisel van de bestrijdingsmiddelenwet en zegt, dat alleen gediplomeerde ongediertebestrijders mogen ingrijpen bij dierplagen. Dat betekent, althans daar leek het in eerste instantie op, dat voortaan ook imkers voor het verwijderen van wespennesten in het bezit moeten zijn van een vakbekwaamheidsdiploma. Bij de Stichting Vakopleiding Ongediertebestrijding te Wageningen kan men een opleiding voor zo'n diploma volgen. De duur van de opleiding is twee jaar, de kosten bedragen circa f 5000.

In genoemde regeling wordt beschreven wat de eindtermen van het diploma zijn. Het gaat hierbij onder meer om de herkenning van de verschillende plaagdieren, maar bijvoorbeeld ook om schimmels welke houtrot veroorzaken. Daarnaast moet men ruim voldoende kennis opdoen van in te zetten bestrijdingsmiddelen en hun milieueffecten. Ook het gebruik van

beschermende middelen als kleding en adembescherming.

Kortom, de bestrijdingsmiddelenwet en de regeling 'Besluit Vakkennis en Vakbekwaamheidseisen' leren ons hand in hand aan welke nieuwe criteria men in het vervolg moet voldoen, wil men zich als bestrijder van ongedierte, dus ook van wespen, mogen opwerpen.

Vriendendienst

Hoewel het al met al niet eens meeviel de juiste informatie te verkrijgen, kunnen wij nu vaststellen dat het waarschijnlijk allemaal wel meevalt. Zolang men als vriendendienst gebruik maakt van bij onder andere tuincentra verkrijgbare busjes bestrijdingsmiddel, zal er ons inziens niets aan de hand zijn. Wat er wettelijk in feite is veranderd, is het gegeven dat er niet langer zonder voldoende kennis gebruik gemaakt mag worden van bestrijdingsmiddelen, zoals die door de bedrijven voor plaagdierbestrijding worden gebruikt. Een regeling overigens, die wij ook uit de landbouw kennen. Voor imkers, die zich dus bedienen van zulke middelen, zit er dus waarschijnlijk niets anders op hun activiteiten te staken, of een dure cursus te volgen.* Er wordt gewaarschuwd, dat naleving van deze nieuwe wetgeving streng zal worden gecontroleerd. Dat de officiële dierplagenbestrijders niet zullen schromen geconstateerde overtredingen te melden, laat zich raden. Zij zien waarschijnlijk in, overigens goed bedoelde, acties van imkers alleen maar concurrentie. Immers: meestal is men bij officiële bestrijders heel wat duurder uit dan bij imkers. De praktijk zal echter moeten leren hoe streng er zal worden opgetreden bij eventuele overtredingen. Of eventuele controles waarde hebben, of dat de geuite waarschuwingen een storm in een glas blijken te zijn, dat zal de toekomst leren. Zolang lokale overheden, ondanks de wet, hier en daar een eigen beleid blijven voeren, zal er voor imkers onvoldoende duidelijkheid bestaan over wat nu precies wel en wat niet mag. Informeren bij 'opdrachtgevers', zoals politie, lijkt dan ook de laatste goede raad welke ik aan u kan meegeven. Zowel vanuit de Ambrosiushoeve, de redactie en particuliere imkers is er uitgebreid gezocht naar het juiste antwoord. Veel verder dan wat ik u hier kan vertellen zijn wij echter niet gekomen.

* De cursus voor het bedoelde diploma wordt georganiseerd door de SVO Wageningen, Stichting Vakopleiding Ongediertebestrijding Wageningen. Telefoon 0317-424050.

Imkervereniging Regio Venray 75 jaar

J.H. Kamps (voorzitter)

Imkervereniging Venray viert dit jaar haar 75-jarig bestaan. Behalve dit heugelijke feit is zij ook trots op de totstandkoming van een bijenstal in Zoo Parc Overloon.

Op 21 april jl. opende Zoo Parc Overloon haar deuren. Het park, elf hectaren groot, bestaat uit een dierenpark en uit de botanische tuin: 'D'n Hof'. Het dierenpark heeft als thema 'Azië' en de meeste dieren die men er kan bekijken, komen dan ook uit dit werelddeel. Direct na binnenkomst zitten, tussen het bamboe, kleine panda's. In de Maidan (= grote grazige vlakke) leven pelikanen, axisherten, Indische antilopen, kraanvogels en muntjaks. Daarnaast vindt u er o.a.: dwergklauwotters, ringstaartmaki's en sikaherten.

Aan de kinderen is ook gedacht. Zij kunnen genieten van aapjes, was- en neusberen, stokstaartjes, prairiehonden, lama's, kangoeroes en papegaaien. In de kinderboerderij lopen schapen, geiten en kippen. Daarnaast is er voor hen, vlak bij het paviljoen met terras, een speeltuin ingericht.

Het zijn vooral bedreigde diersoorten, die in dit park te zien zijn. 'Zoo Parc Overloon' werkt nauw samen met andere dierentuinen. Daarbij worden dieren en kennis uitgewisseld. Naast voortplanting wordt ook herintroductie in de natuur gestimuleerd. Veel dieren zijn dan ook in een speciaal fokprogramma geplaatst.

In de botanische tuin 'D'n Hof' kunt u in een parkachtige omgeving genieten van allerlei (dracht)planten. Zo is er een rododendronvallei, een lelietuin, een heide- en kruidentuin, een rotshevel en een acacia- en cactuscollectie. In dit deel van het park hebben wij als vereniging, in samenwerking met Zoo Parc Overloon en dankzij enkele hardwerkende imkers, een bijenstal gerealiseerd. In de bijenstal kan men op allerlei manieren kennis nemen van het bijenleven. Het leven van de honingbij wordt door middel van vele foto's met tekst duidelijk uitgelegd. Kinderen vanaf 8 à 9 jaar kunnen de tekst lezen. Er staat een prachtige showkast, een tv-videocombinatie met bijenfilms, een vitrinekast met imkermateriaal en binnenkort komt er ook nog een computer te staan met de cd-rom 'De wonderde wereld van de honingbij'. Daarnaast komen ook thema's als 'dracht' en 'solitaire bijen' aan bod. Op dit moment worden de

voorbereidingen getroffen voor de bouw van een wand met nestgelegenheid voor solitaire bijen. Het thema 'Azië' komt ook in de bijenstal terug. Dankzij Vincent Mulder uit Hengelo, die een tijd lang in Vietnam is geweest, konden we over materiaal over het houden van bijen in dat land beschikken.

Daardoor zijn er 2 fotovitrines over het imkeren met de Aziatische honingbij (*Apis Cerana*) en met de Aziatische reuzenbij (*Apis Dorsata*) te bewonderen. De thema's zullen de komende jaren af en toe wisselen. Zo staan hommels, wespen, bestuiving van de honingbij in de land- en tuinbouw en honingverwerking nog op het programma.

Van april tot en met oktober staan op zon- en feestdagen van 13.30 tot 16.00 uur twee leden van de vereniging in de bijenstal klaar om vragen van groot en klein te beantwoorden. Daarnaast zullen er van tijd tot tijd allerlei demonstraties worden gegeven. We denken daarbij aan: koninginnen merken (waarbij we oefenen met darren), kunstraat inzetten en honingslinteren.

Als vereniging zijn wij vooral blij met een plek in dit park, omdat wij er een groot en breed publiek kunnen bereiken. We hopen met onze activiteiten meer mensen voor de imkerij te interesseren. De toekomst, daar gaan we voor, zal het leren.

Zoo Parc Overloon kunt U bereiken via de A73 (afslag Overloon). Stevensbeekseweg 19-21, 5825 JB te Overloon. Telefoon: 0478-640046.

Kortingsbon

Op vertoon van deze bon krijgt u op de entree een korting van f 2,50 per persoon (max. 4 personen).

Normale entree:	volwassenen	f 15,50
	65+	f 13,50
	kinderen van 3 tot 11 jaar	f 12,00

Deze bon is geldig tot 31 december 2000.

(Niet in combinatie met andere acties).

Biscuitrol met kersen-, abrikozen- of notenvulling

Voor het biscuitdeeg:	voor de kersen-vulling:
3 eieren	250 g morellen zonder pit
100 g honing	200 g kwark
60 g tarwemeel	2 dl slagroom
40 g maizena	1 el honing
1 tl bakpoeder	
mespunt vanillepoeder	
voor de abrikozenvulling:	Voor de notenvulling:
120 g gedroogde abrikozen	100 g hazelnoten
2 dl slagroom	200 g kwark
1 el honing	2 el appel (diksap)
200 g volle kwark	mespunt vanillepoeder
scheutje appel (diksap)	2 dl slagroom
mespunt vanillepoeder	1 el honing

Baktijd: 15 minuten

Speciaal keukengerei: bakplaat van ca. 30 x 40 cm

Ingrediënten

Verwarm de oven voor op 175°C.

Splits de eieren.

Klop de eiwitten heel stijf met twee eetlepels koud water.

Voeg de eigelen en de honing toe.

Zeef hierboven het meel, de maizena, bakpoeder en vanillepoeder, en meng deze.

Bekleed de bakplaat met vetvrij papier en bestrijk de bodem gelijkmatig met het beslag. Bak de cake in 15 minuten goudbruin.

Maak intussen de vulling

Laat de morellen heel goed uitlekken, de slagroom stijfkloppen met de honing en schep dit door het kwarkmengsel.

Haal de bakplaat na 15 minuten uit de oven en til het biscuitdeeg met het papier eruit. Laat het deeg enkele minuten afkoelen.

Draai het deeg nu om op een tweede stuk papier, trek het bakpapier eraf en draai het deeg weer om.

Leg het deeg in de breedte en strijk de vulling er over waarbij de onderste en bovenste rand vrijgelaten wordt.

Rol het deeg weer op in het papier en laat de biscuitrol helemaal afkoelen met de naad naar beneden.

Snijd de kersen-biscuitrol in mooie plakken.

Uit: 'Smullen met gebak, bakrecepten natuurlijk gezoet' van Ineke Janssen en Jan Stevens, uitgegeven in de Iris (Eindhoven) reeks: Natuurlijk koken, Lekker eten.

Bedrijfsraad 2000

Dick Vunderink

Zoals u weet is onder deze titel een werkgroep bezig om de mogelijkheden te onderzoeken voor verdergaande samenwerking van de vijf imkerorganisaties. Er is eerder over geschreven door bestuurders en ook door leden, en de bijdragen waren nogal eens emotioneel gekleurd. Wij wezen er ook al op dat het verloop van dergelijke processen zich kenmerkt door een stapje vooruit, soms twee, en dan weer een terugtrekkende beweging. Dat geeft de indruk dat er sprake is van onwil, terwijl de aarzelingen even goed kunnen berusten op bezorgdheid: overzien we de nadelen wel?

In de vergadering van mei is weer een stap vooruit gezet. We hebben besloten om de praktische consequenties van een verder samengaan in één organisatie nader te gaan onderzoeken. *Onder één organisatie verstaan wij dat de vijf verenigingen worden opgeheven en een nieuwe wordt opgericht.* Er zullen twee werkgroepen worden gevormd, een voor de organisatorische aspecten en een voor de financiële aspecten. In die werkgroepen moeten deels anderen dan de bestuurders zitting nemen om een brede oordeelsvorming te krijgen. Elk van de organisaties vaardigt leden in de werkgroepen af. Zonodig vragen zij extern advies.

De werkgroepen brengen hun advies, zo concreet mogelijk, uit aan de werkgroep Bedrijfsraad 2000 en die formuleert op basis daarvan een advies aan de vijf organisaties. Dan hebben de besturen materiaal om aan hun leden voor te leggen: een beeld van de nieuwe organisatie, de manier waarop waardevolle elementen van de eigen organisatie behouden kunnen blijven en een beeld van de financiële basis. Dan kunnen de emoties afnemen omdat we dan beter weten waar we het over hebben. Men wil dit eerst aan de leden voorleggen in kleinere verbanden, bijvoorbeeld regio's. Pas daarna kan de formele besluitvorming in de vijf organisaties van start gaan. Voordat het zover is zijn we misschien wel twee jaar verder. Dat is geen enkel bezwaar, zolang we maar vorderingen maken.

Om onderscheid te maken noemen we de huidige werkgroep voortaan de Stuurgroep Bedrijfsraad 2000. Tijdens de discussie rees de vraag of ook de doelstellingen van de georganiseerde bijenhouderij onder de loep moeten worden gelegd. Als daar vernieuwing nodig is, dan kan dit het best tegelijk gebeuren met de organisatieverandering. Dat is een zaak die de stuurgroep Bedrijfsraad 2000 zelf ter hand neemt.

Tenslotte. Er staat steeds 'vijf organisaties' maar helaas de ANI kan nu niet besluiten om samen te gaan. Wel is men bereid tot intensieve samenwerking met de collega imkersbonden. Onze werkgroep heeft begrip voor het

standpunt van de ANI, maar hoopt van harte dat deze organisatie in de gelederen blijft opgenomen. Daarom is de ANI nu uitgenodigd 'als toehoorder' deel te blijven nemen aan de stuurgroep Bedrijfsraad 2000, vooral om volledig geïnformeerd te blijven over de ontwikkelingen in het samengaan van de andere bonden. De hoop is dat de ANI-leden de voordelen van de nieuwe organisatie zullen onderkennen en dat de mening van de leden zal veranderen.

Wij zullen deze rubriek gebruiken om u van tijd tot tijd van de ontwikkelingen op de hoogte te houden. En u weet, het is vaak beter een broedende kip niet te storen: we willen niet geheimzinnig doen maar wel rustig kunnen werken.

Algemene Ledenvergadering 2000

218

Gehouden op 25 maart 2000 in Wageningen.
Aanwezig: afgevaardigden van 86 subverenigingen en 7 HB-leden.

• Welkom en openingsspeech door de voorzitter

De opzet van de ALV is anders dan voorgaande jaren. De onderdelen zullen wat sneller afgehandeld worden zodat er meer ruimte is voor beleidsdiscussie en rondvraag. De voorzitter heet allen welkom. Hij verzoekt de aanwezigen op te staan om hen te gedenken die de vereniging het afgelopen jaar zijn ontvallen. Joop Beetsma wordt met name genoemd: hij overleed vorig jaar de dag voor de ALV.

• Verslag van de ALV 27 maart 1999

Er zijn twee correcties op de notulen. Aan de penningmeester is décharge verleend voor het gevoerde financieel beleid en de vacatures in het HB zijn opgevuld door de benoeming van de heren Plaizier en Van der Scheer.

• Mededelingen en ingekomen stukken

- Floriade 2002: wanneer op 1 juni 2000 de financiering nog niet rond is zal de inschrijving worden ingetrokken.
- AVB-beleid: er is nog geen uitsluitsel op het verzoek voor subsidie van voederkransonderzoek. Ministerie van LNV stuurt een reactie naar de Bedrijfsraad. Het voorstel van de AVB-werkgroep is om het onderzoek te beperken tot de risicogroepen. Hierdoor zijn minder monsters nodig.

- Intratuin: met VBBN en Intratuin zijn intensieve contacten om op 7, 8 en 9 september a.s. samen te werken aan de 'Fruitedagen'. Voor de VBBN is dit een prima PR-activiteit. Intratuin hoopt hierdoor een insectvriendelijker imago te krijgen. Intratuin biedt alle faciliteiten en verzorgt het drukwerk, de VBBN zal haar medewerking (honingverkoop, honing slingeren, demonstratiekast e.d.) op ongeveer 50 plaatsen moeten verlenen. Bij succes kan het een jaarlijks wekerende samenwerking worden.

- Groep Groningen: zij hebben een uitstekend rapport gemaakt over de positie van de bijenhouderij en drachtverbetering in de provincie. Alterra heeft naar aanleiding hiervan een projectvoorstel gedaan voor verder

onderzoek.

Onderwijs: er is een lerarenopleiding van start gegaan. Deze is geheel nieuw van opzet. Er is een introductiecursus georganiseerd om mensen voor de bijenhouderij te interesseren. Er komt een cursus koninginnenteelt, KI en nascholing AVB.

- IKC-rapport: t.b.v. het Ministerie van LNV is een rapport opgesteld om het belang van de bijenhouderij toe te lichten. De definitieve versie volgt na bespreking in de Bedrijfsraad.

• Onderscheidingen

Met instemming van de vergadering wordt aan de heer A. Koster het erekorfje uitgereikt vanwege zijn vele PR-activiteiten. De heer L. Slijter krijgt een erekorfje uitgereikt als huldeblijk voor zijn aandeel in het rapport over drachtverbetering. De heer A. de Schmidt krijgt een bronzen penning als dank voor zijn jarenlange inspanning voor het teelstation Schier. De heer H. van den Broek, HB-lid, wordt benoemd tot erelid vanwege zijn aandeel in de totstandkoming van de Nederlandse als de meertalige CD-rom.

• Beleidsplan 2000

Er is gekozen voor een andere opzet van het beleidsplan, om duidelijk te maken waar het HB mee bezig is en wat haar visie is op het toekomstig beleid. Het beleidsplan wordt per paragraaf behandeld. De volgende onderwerpen worden ter discussie gesteld:

- Onderwijs is buiten de selectie gebleven omdat het elk jaar uitgebreid behandeld is. In overleg met Groepsbesturen en HB vindt tweemaal per jaar een toetsing van de visie plaats.

- CD-rom is in hoofdzaak bedoeld voor de jeugd, dit in relatie tot het afnemend ledental.

- Samenwerking met andere bonden. Een fusie zou betekenen minder werk, overleg en problemen om kaderfuncties bezet te krijgen. Er is sprake van vooruitgang in het proces, wel wordt de nodige voorzichtigheid betracht en wordt een ruime overgangstermijn voorgesteld. Tijdens de vergadering wordt er gestemd of het HB door zal gaan in de ingeslagen weg, er zijn 7 tegenstemmers. Het HB gaat dus verder. De leden zullen over de ontwikkelingen zoveel mogelijk op de hoogte worden gehouden via Bijen en groepen/HB.

- Bijgezondheidszorg. Pas als de minister een handtekening onder een vervoersverbod heeft gezet kan de VBBN het doorgeven aan de subverenigingen. Aan de RVV is doorgegeven dat borden snel worden geplaatst, maar dat het lang duurt voor ze worden verwijderd. De BR heeft bij het ministerie een verzoek om voorlichting over mierenzuur ingediend. Het gebruik is niet toegestaan.

• Financiële stukken

Handel heeft een positief resultaat opgeleverd. De Vereniging heeft een licht verlies veroorzaakt door het lagere ledental en de lage rentestand.

• Commissie nazien Boeken

De commissie heeft de jaarstukken 1998/1999 van Handel en Vereniging gecontroleerd en akkoord bevonden. De voorzitter bedankt de commissie. Aan de penningmeester wordt décharge over dit boekjaar verleend.

• Verkiezing Hoofdbestuur

De heer B. van Westrheenen treedt na 6 jaar af en

ontvangt met instemming van de vergadering een erkorfje wegens bewezen diensten. Helaas is er geen opvolger. Het HB krijgt van de vergadering toestemming, wanneer zich in de loop van het jaar een geschikte kandidaat aandient, om de vacature in te vullen tot de ALV in 2001.

• Indexering contributie

Door de groepen Zuid-Holland en Enschede is terecht opgemerkt dat de indexering alleen op de agenda hoort als deze de 5% te boven gaat.

• Rondvraag

- De subvereniging Vechtstreek heeft schriftelijk de vraag ingediend, waarom de jaarlijkse afdracht aan de regionale groepen nog niet heeft plaatsgevonden. De penningmeester antwoordt, dat deze afdracht altijd in april plaatsvindt. Dit jaar dus ook.

- De heer K. Pieters, Veenendaal, dringt er op aan de lidnummers te noteren van degenen aan wie vanuit het Bijenhuis informatie wordt verstrekt. De voorzitter acht dit niet zinvol.

- De heer C. Smeekens benadrukt het belang van de Ambrosiushoeve als servicepunt voor de imkerij, zeker op het gebied van de bijenziekten. Honingmonsters kunnen voor analyse worden ingezonden en nieuwe onderzoeksprojecten zijn van harte welkom.

- De heer F. Heessen van de LLTB bedankt, mede namens de aanwezige zusterbonden, hartelijk voor de uitnodiging. Hij complimenteert de voorzitter met het voorspoedig verloop van de vergadering en spreekt de hoop uit, dat er gezamenlijk een oplossing wordt gevonden voor de problematiek rond het rapport 'Bedrijfsraad 2000'.

• Sluiting

Om 13.00 uur sluit de voorzitter de vergadering en dankt ieder voor zijn/haar inbreng.

Even voorstellen

Een nieuw gezicht bij de VBBN. Ik ben Els Delhez, geboren en getogen in Breda en, na enkele omzwervingen via Friesland en Utrecht, elf jaar geleden beland in Wageningen. Vanaf 1 juni ben ik het secretariaat van de vereniging gaan bemannen, of is het toch bevrouwen. De afgelopen zeven jaar ben ik werkzaam geweest als secretaresse bij de Stichting Arbeidsgewinning, die als doelstelling heeft langdurig werklozen weer terug in het arbeidsproces te plaatsen.

Mijn grootste hobby is wandelen. Afgelopen jaar heb ik

Els Delhez

met mijn echtgenoot een voetreis gemaakt van ruim 2000 km naar Santiago de Compostella. Behalve fijne contacten die we hadden met de mensen onderweg hebben we ook enorm genoten van de natuur.

Het is het omgaan met het leven in de natuur dat mij in het bijzonder aantrok in de functie bij de VBBN. Ik ben mij druk aan het inlezen over alle BIJ-zonderheden die kenmerkend zijn voor de bijenteelt en hierbij realiseer ik mij dat ik nog heel wat moet en kan leren van dit nijvere volk. Kortom: Ik heb er veel zin in!

Voor de statistieken: ik ben 47 jaar, ik ben 27 jaar getrouwd, we hebben een dochter van 21 jaar en een zoon van 19 jaar.

Els Delhez

Uit de PC van de voorzitter vervalt, in plaats daarvan : Bedrijfsraad 2000.

Van de bestuurstafel

J. Beekman

Het bondsbestuur vergaderde op 17 mei 2000 te Tilburg. De volgende zaken stonden op de agenda en zijn besproken:

* Opening:

De voorzitter opende de vergadering met alle leden van het bondsbestuur welkom te heten en stond stil bij het overlijden van het oud bondsbestuurslid de Hr. C. Havermans (zie elders in deze rubriek).

* Notulen bestuursvergadering 19/04/00:

Geen op- of aanmerkingen over de notulen en deze werden onder een woord van dank aan de secretaris ondertekend.

* Mededelingen en ingekomen stukken:

Door de voorzitter:

- Op 1 mei zijn met de RABObank verdere afspraken gemaakt inzake het banknummer waar de verzekeringspremie op gestort dient te worden. Voor alle duidelijkheid volgt hier het nummer waar de secretariaten als zij de premie per imker geïnt hebben, het geld naar moeten overmaken zoals afgesproken in de brief van 9 mei 2000, **17.02.76.562**. Voor de rest van het jaar 2000, vanaf 1 juli dient f 0,50 betaald te worden, voor het jaar 2001 f 1,00 per bijenvolk per imker. Te voldoen voor 31 maart van het lopende verzekeringsjaar. Een bijbehorende lijst van imkers die voor de verzekering betaald hebben moet ook voor die datum naar het secretariaat gezonden worden. Deze lijst wordt door het bondssecretariaat aan de verenigingssecretariaten aangeboden.

- Op 12 mei heeft er een gesprek plaatsgevonden met een vertegenwoordiger van SBB (Staatsbosbeheer) inzake plaatsen van bijenvolken op de Strabrechtse heide te Heeze. Het openen en sluiten van de slagbomen is op een andere manier geregeld. Diegenen die voornemens zijn

om naar deze heide te gaan met bijenvolken worden geadviseerd om contact op te nemen met de opzichter van SBB de Hr. J. Vogels telefoonnummer 040.2262343 of e-mail j.vogels@sbb.agro.nl.

- Er is een bericht binnengekomen van een imker waarbij twee bijenvolken zijn warm gelopen tijdens het transport door derden. De bijen kwamen van het fruit. De volken worden niet vergoed door de imkersverzekering. In de verzekering is bepaald dat alleen bij oponthoud door motorpanne, en waardoor de volken kunnen warm lopen, de schade verhaald kan worden.

- In verband met de bondsbestuurswijzigingen moeten bij de Kamer van Koophandel formulieren aangevraagd worden om deze wijzigingen te melden. Dit is nodig om de verantwoordelijkheid van de bestuurders vast te leggen in het verenigingsregister.

*** Van de secretaris:**

- 19/04 melding van AVB door de RVV, in Echt. Aan alle secretariaten doorgegeven op 20/04.

220

- Brieven verzonden aan de juryteams bedrijfswedstrijd verenigingen 2000. Verdere afspraken zijn gemaakt met de leider van de Bondsjury J. van Doren. Deze laatste zal contact opnemen met de twee andere juryleden, C. Smeekens en H. Weijenborg, om de planning c.q. de datum van keuring af te spreken.

- Negatief saldo suikerrekening betaald.

- Uitnodiging aan het bondsbestuur inzake de opening van een nieuw bevruchtigsstand te Ossensisse op 20 mei a.s. Mevr. J. van Doren zal hier namens het bondsbestuur heen gaan.

- Verder diverse zaken afgehandeld zoals: ledenlijsten, Alterrapport, brieven met betrekking Bedrijfsraad 2000, uitreiking zilveren spelden, nazenden van het blad Bijen en het slecht verpakken van het blad Bijen in de banderol.

*** Evaluatie jaarvergadering op zaterdag 1 april 2000:**

- De notulen van deze vergadering zijn door het Bondsbestuur akkoord bevonden en zullen te zijner tijd aan de secretariaten van de verenigingen gezonden worden.

- De reacties op de notulen door de verenigingen moeten dan ook weer voor een bepaalde tijd bij het Bondssecretariaat binnen zijn.

*** Voortgang aanpassing verenigingsboek:**

- A. Rietveld heeft de aanpassingen verwerkt en deze zullen in de volgende vergadering van het Bondsbestuur aan de orde komen. Na goedkeuring kunnen de aanpassingen dan gedrukt en daarna aan de verenigingssecretariaten verzonden worden.

*** Studiedag op zaterdag 11 november 2000:**

- Het verslag van de vergadering studiedag commissie d.d. 20/04/00 is besproken. J. Janssen en J. van Doren geven op diverse punten nog wat toelichting.

- Het ontwerp en de invulling van deze dag is in concept gereed. Alle betrokkenen worden op de hoogte gesteld. Het secretariaat zal in overleg met de commissie de post verzorgen.

*** Toewerken naar 1 bijenhoudersbond:**

- Naar aanleiding van de vraag van de commissie BR 2000, of de bonds/verenigings-besturen hun voorkeur kenbaar willen maken uit een lijst van 7 punten, heeft het Bondsbestuur kenbaar gemaakt aan de commissie dat het eerder ingenomen besluit niet wordt gewijzigd.

- Een traject wordt door het Bondsbestuur uitgezet om in het najaar van 2000 regionaal te overleggen met de aangesloten verenigingen over het bovengenoemde onderwerp (zie hiervoor van de Bestuurstafel d.d. 19/04/00).

- In het overleg met de besturen van ABTB en LLTB komen de volgende onderwerpen aan de orde: Voortgang Honey-Pack BV, verzekeringen, commissie BR 2000 en onderwerpen die op de agenda staan van de Bedrijfsraadvergadering.

*** Rondvraag:**

- Hiervan wordt geen gebruik gemaakt.

*** Sluiting:**

- De voorzitter heeft de vergadering om 17.30 uur gesloten, en wenst eenieder een aangename vakantie/zomer toe.

Voor meer informatie over het bovenstaande kunt u contact opnemen met het secretariaat 013-5836350. In het verenigingsboek staat waar u de secretaris kunt bereiken. Zie ook achter in Bijen bij de adressen.

In memoriam Cees Havermans

Op 14 mei bereikte ons het droevige bericht dat op de avond daarvoor overleden was, in de leeftijd van 54 jaar, de Heer Cees Havermans. Op de rouwkaart stond de zin, *Cees een boom van een vent!* Deze zin geeft overduidelijk aan wie Cees was. Een man die stond als een boom. Een boom die heel wat stormen heeft moeten trotseren in zijn leven. Wij wisten dat Cees ernstig ziek was en toen de medicatie gestopt was wisten we dat het niet lang meer zou duren. En natuurlijk kwam het bericht dat hij was overleden nog zeer onverwacht.

Cees, wie kende hem eigenlijk niet? Naast zijn gezin had Cees vele activiteiten, zowel in zijn beroep als leraar als in het sociale leven. Zo was hij Deken (voorzitter) van het imkersgilde Oosterhout, beklede hij binnen het hoofdbestuur van onze Bond tot 1998 de functie van penningmeester, en binnen zijn kerk was hij ook actief. Cees was onze 'drachtplanten'-man. Een zeer geziene inleider bij verenigingsactiviteiten, zowel binnen als buiten onze Bond. De zaal was altijd zeer goed bezet, men hing aan zijn lippen als hij het had over drachtplanten in het algemeen en bij een bepaald onderwerp zoals gewasbeschermingsmiddelen in het bijzonder. Men luisterde naar hem. Cees was binnen de imkerswereld en ook daarbuiten een autoriteit op het gebied van bovengenoemde onderwerpen. Zo zelfs dat hij ons een paar passen voor was bij een rondgang door de tuin van zijn school of thuis. De kennis die hij van de plantenwereld in huis had probeerde hij, bij de excursies, ook aan ons duidelijk te maken, wat niet altijd lukte. De cursus drachtplanten, die Cees mede gestalte gaf, zullen zich vele imkers herinneren.

Voor onze Bond voerde Cees ook de onderhandelingen met betrekking tot vergoedingen bij het plaatsen van bijenvolken voor bestuiving. Een onderhandelaar die datgene probeerde te bereiken waarmee iedereen tevreden was, zowel de fruitteler als de imker. Cees hield ook bij, hij was een echte imker. En naast dit alles was hij

ook een vriend, je kon op hem rekenen. *Cees een boom van een vent*, een juiste benaming voor de man zoals wij hem gekend hebben, een groot verlies voor zowel zijn gezin als voor de school waar hij werkzaam was, alsmede de imkerij.

Wij wensen zijn vrouw, kinderen en verdere familie de kracht toe om dit grote verlies te kunnen verwerken.

Namens Bestuur en leden Bond van Bijenhouders NCB/ZLTO,

Voorzitter J. Beekman

Tot ons grote verdriet is overleden ons bestuurslid:

ED J.W. VAN DIJK

Wij hebben Ed leren kennen als een zeer aimabele persoonlijkheid. Hij heeft door zijn creativiteit en daadkracht een belangrijke rol gespeeld binnen onze vereniging.

Ed was op 13 mei aanwezig bij de start van het doppenproject Driebergen/West-Betuwe. Hij genoot volop van deze bijeenkomst, maar vrij van zorgen was hij niet. Een week later is hij op 49-jarige leeftijd overleden.

Onze gedachten zijn bij Angelieke, Ruben en Jurjen.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging West-Betuwe (Geldermalsen)

Op 5 mei 2000 is plotseling overleden ons medebestuur lid

BERT OGIER

Geheel onverwacht werden we geconfronteerd met het overlijden van Bert, aan het begin van een nieuw bijenseizoen heeft hij van iedereen afscheid genomen, ook van zijn hobby bijen. Jarenlang heeft Bert zich als bestuurslid ingezet voor de vereniging, het past ons hem daarvoor dankbaar te zijn. Bert was 80 jaar.

Wij wensen zijn levensgezellin Francien en de kinderen veel sterkte toe om dit verlies te kunnen dragen en te verwerken. Bert we zullen je missen binnen en buiten het imkersgebeuren.

Bestuur en leden
LLTB bijenvereniging St. Ambrosius Weert

22 juli Ommen

Bijenmarkt op de Markt (aan de grote weg Zwolle-Hardenberg) van 08.00-13.00 uur.

Inl.: G.J. Spijker, 0529-451898 of dhr. Bremmer, 0529-452402.

27 t/m 30 juli Amsterdam

'Prikkebeen': insectententoonstelling in het Insectarium van Artis.

2 augustus Epe

Markt voor honing, bijenvolken en imkersartikelen van 8.00-12.00 uur bij het gemeentehuis. Tevens honingkeuring.

Inl.: E.C. v.d. Kleij, 0578-688331.

5 augustus Zuidlaren

De VBBN-subvereniging Zuidlaren organiseert van 9.00-14.00 uur 'De Markt van Melk en Honing' op de Grote Brink. Milieumarkt met o.a. 'groene' stands, biologische producten, bijenhoek voor kinderen, diverse soorten imkershandwerk, tevens honingkeuring.

Inl.: Ton Kolman, 050-4095792.

5 augustus Elburg

Oogstfeest met oude ambachten op Landgoed Schouwenburg. Een stand van de VBBN-subvereniging Elburg/Oldebroek is tot 16.00 aanwezig.

Inl.: J.T. van Bergen, 0525-654540.

12 augustus Zutphen

VBBN-Zutphen organiseert van 9.00-16.00 uur een markt voor honing en imkersartikelen, op de Houtmarkt.

Inl.: J. Tempelmans Plat, 0575-524829.

26 augustus Aardenburg

Natuurmarkt van 11.00-17.00 uur op het terrein van de fam. Flikweert, Marktstraat 8. Diverse kramen met o.a. bijenproducten, fruit, knoflook, wol, droogbloemen, ijs en een stand van de wereldwinkel.

Inl.: mw. L. van Gilst, 0117-492412, fax 0117-492311.

29 augustus Heerlen

De afdeling Heerlen van de LLTB houdt de maandelijkse studiebijeenkomst (Imkerstammtisch) van 20.00-22.00 uur in de Biologische School, Heldenvierlaan 12. Onderwerpen: Het bijenjaar voorbij? Evaluatie!

Inl.: L.J. Leerssen, 045-5441884.